

Ladislav Hejdánek:

Tak jako vždy začneme takovými nejobecnějšími rozvahami.

??? (00:00:13):

Název?

Ladislav Hejdánek:

Dneska začíná politika: Filosofická politika neboli Politická filosofie.

??? (00:00:20):

Už, jo?

Ladislav Hejdánek:

Ano. To jsem ohlásil, že logos dokončíme do... logiku že dokončíme do prosince a pak že už jsme přešli do té roviny dějin a teď tedy ta politika. Je na to krátký čas, to znamená do června to musíme všechno absolvovat, budou tady teď také nějaké návštěvy, tak já počítám, jestli budeme mít nějakých 12, 14... těžko.

Aleš Havlíček:

Nějak Petr chystá na podzim jako veřejně Aristotelovu Politiku a Etiku.

Ladislav Hejdánek:

Jo?

Aleš Havlíček:

(00:00:56)

Ladislav Hejdánek:

Tam bude. No, to je věc.

Aleš Havlíček:

Takže se to pak může...

Ladislav Hejdánek:

To je skvělé. Politiku a Etiku nebo Etiku a Politiku? Jak to chce za sebou?

Aleš Havlíček:

Já jsem původně slyšel jako Etiku a pak říkal Politiku, ale jestli tak, tak to skutečně... jo? Takto to řekl.

Ladislav Hejdánek:

Čili bude couvat. Vezme Aristotela a bude couvat, takže skončí možná presokratiky. Takže dneska si tak rozvrhneme trochu, co to vlastně asi znamená politická filosofie nebo filosofická politika jako disciplína.

??? (00:01:44):

Referát je.

Ladislav Hejdánek:

Jo, a kdo bude mít referát? Správně, děkuji za připomínku.

??? (00:01:47):

Se přihlásil.

Ladislav Hejdánek:

Jo?

??? (00:01:50):

Já si to vezmu.

Ladislav Hejdánek:

Díky. A už si rozmýšlejte a sbírejte síly na to, kdo bude příště. Tedy určité problémy jsou s pojmenováním disciplíny. Ty problémy nejsou jako obvykle jenom naše vlastní, ale jsou to problémy dost závažné, týkající se toho obecného povědomí ve vědách a v těch odbornějších disciplínách. A ty problémy jsou dvojího druhu. Většina z nich je vyvolána mnohovýznamností nebo multiekvivocitou slova „politika“. Tam nám to slovo nepomůže, nepomůže nám, ani když půjdeme ke kořenům, protože je nejasné, v jakém smyslu můžeme pro výklad toho, co to je politika, vyjít z toho řeckého slova polis. S tím to souvisí a je zřejmé, že chceme-li zachovat termín politika, tak že budeme muset revidovat ten starořecký pojem polis. Budeme ho muset reinterpretovat tak, aby se nám tam vešlo ještě mnoho jiného, například nejenom jak to bylo v tom starém Řecku, že polis byla vlastně taková městská obec, městský stát s nejužším okolím. Pro nás dnes polis můžeme překládat jako společnost vůbec nebo jako stát. Už tady je problém ohromný – to se nerozlišovalo. A navíc tedy to, co je politické, tak se bude týkat nejenom toho, co je stát, a státních záležitostí, ale bude se to týkat vlastně té společnosti nutně také vůbec, to znamená vlastně všeho. Takže přijdeme na to, že vlastně politické je vlastně vše a tak dále. Tyto problémy s tím jsou souvislé. A tedy nepomůže nám ani ta řečtina ani nějaký novodobý úzus jazykový, ať už český nebo nějaký cizojazyčný. A další problémy, to je ta druhá várka těch problémů, ty se týkají vztahu k filosofii, tedy jak máme rozlišit mezi filosofickou politikou a politickou filosofií, eventuálně politikou filosofů nebo filosofií politiků. Jak třeba je možno připustit, aby třeba filosofická politika byla odlišena od národohospodářské politiky, jako kdyby to byla politika týkající se jenom filosofie, nebo naopak politická filosofie že by byla něco jako teoretického a abstraktního na rozdíl od politické aktivity reálné. To jsou všechno termíny, které nás nechávají na holičkách. Dále filosofie politiky – je možná? Znamená to filosofická reflexe politiky? Ne. Víme, že dnes se mluví dokonce o filosofii fotbalu. Takže v tomto smyslu filosofie politiky? Dále víme, že je politická filosofie, ale také politická věda, nebo politické vědy, politologie, jak se tomu někdy říká. A to se odlišuje. Tam to bude závislé na rozdílu mezi filosofií a politikou. Ale vlastně je velká taková konfuse přítomna u každého z těch termínů a je těžko nechat na tom jazyku, aby sám něco řekl v této věci. Tam budeme muset se rozhodnout. Tak si musíme pomoci sami. Jako jsme se dosud zabývali logikou jako filosofickou disciplínou, nebo předtím etikou jako filosofickou disciplínou, chceme se nyní zabývat politikou jako filosofickou disciplínou. To znamená, když řekneme „politika“, tak miníme tím filosofickou disciplínu. A tuto disciplínu, aby bylo jasné, že miníme filosofickou disciplínu, budeme nazývat politika filosofická, filosofická politika nebo politická filosofie. Zatím to nebudeme rozlišovat. Ale důležité je pamatovat, že nám jde o filosofickou disciplínu. Tažme se tedy, co nás může opravňovat, abychom vůbec ustavili nějakou filosofickou disciplínu, která by se zabývala specificky lidskou schopností vytvářet politická společenství. Ještě nevíme, co to je, ale jen tak přibližně. Je taková disciplína vůbec možná filosoficky? Na čem to vlastně závisí? Tímto jsme se vlastně nezabývali ani v tom případě té etiky, ani v případě logiky. Tou základní otázkou, která tady je velmi naléhavá: jaké jsou předpoklady toho, aby vůbec mohla být ustavena nějaká filosofická disciplína? Zatím jsme si mysleli, že to je tak samo. Proč ne? O čemkoliv. Tedy...

??? (00:08:28):

Toto jsou předpoklady k ustavení filosofické...

Ladislav Hejdánek:

... filosofické specificky, tedy abychom ustavili filosofickou disciplínu, která by se zabývala tou specifickou lidskou schopností vytvářet společenství, které můžeme nazvat polis nebo obec, nověji

stát a podobně. Co tam zahrneme, tím se budeme zabývat potom. Tedy víme, že podstatným rysem filosofického myšlení je jeho vztahování každého tématu, jímž se zabývá, k celku, respektive k celkům. Teď toto rozlišení, které jsme zatím neprováděli, protože jsme říkali vždycky oboje najednou, tak bude dost důležité. Mohli bychom rozšířit tento princip na formování jednotlivých filosofických disciplín. To jest – jestliže podstatným rysem filosofie je ten vztah k celku, a my jsme si říkali, že každá filosofická disciplína musí být filosofií celou, tak i ta filosofická disciplína se musí vztahovat k celku. To nám ovšem nepomůže teď, protože to nám říká, jak se politická filosofie bude vztahovat k celku všeho. Ale jak ustavíme tu disciplínu sami, že? My jsme si minule říkali, kdysi tedy, když jsme mluvili o tom logu třeba, že to děláme tím, že si tam nějak ustanovíme ten hlavní obor, to hlavní téma, a to minule byl logos, chápaný hérakleitovsky, a neptali jsme se, jestli můžeme a na čem to závisí. Tak teď se musíme ptát. Tedy to, že se filosofická disciplína politika, politika jako filosofická disciplína musí vztahovat k celkům, to nám nezaručuje, že ustavení této politické filosofie jakožto filosofické disciplíny je legitimní, ten vztah k celku vůbec. Nás teď bude zajímat, jak jsme řekli, k celku nebo k celkům. My jsme totiž právě minule, kdy jsme probírali otázku logu, vztahů mezi logem a fysis, tak jsme si ukazovali, jak musíme předpokládat nejenom logos vůbec, ale logos každého jsoucna. A tak teď se můžeme tázat, jestli politika, přesněji polis, jestli je takové jsoucno, o jehož logu můžeme legitimně uvažovat, tedy že ta filosofická politika by se vztahovala nejenom k celku vůbec, ale k polis jako celku. Ještě zatím nevíme, co to polis všechno je, tedy musíme provést některá rozlišení. Potřebujeme nejenom vztah k celku vůbec, nýbrž ještě jiný vztah k celku, než který vyznačuje tu filosofii vůbec – potřebujeme, aby ta disciplína sama se vztahovala centrálně k něčemu, co je také celek. I když to ji nez bavuje pak, tu filosofickou disciplínu, protože to je filosofická disciplína, nez bavuje povinnosti i tento celek, jímž se hlavně zabývá, vztahovat k celku vůbec. Tedy v našem případě to znamená, že polis – obec sama o sobě – musí být celkem. To je jedna věc. A dále, druhá věc, to je alternativa, anebo to může být obojí platné, že chápání, myšlení o polis musí být sjednocené, integrované, že tedy to myšlení o polis může být založeno jako celek, to jest ta disciplína může být založena jako celek i kdyby náhodou se ukázalo, že polis jako celek chápat nemůžeme. Čili to jsou dvě možnosti, anebo možná platí obojí. Jedno nebo druhé, nebo oboje. To je to latinské „vel“ – česky „nemáme příslušnou rozporku“, nebo jak se tomu říká, že buď jedno nebo druhé, nebo oboje. Ale nemůže platit, že ani jedno. To je to „vel“. Čili buď musí polis být celek, nebo musí být politika sjednocená jako celek, anebo obojí. Samozřejmě nejlépe obojí. Uvidíme, co z toho vyjde. Tedy problém celku je problémem integrity, sjednocenosti. Zabývejme se nejprve onou reálnou takzvanou, v uvozovkách, realizovanou či snad aktualizovanou integritou obce – polis. A teď vyjdeme z Aristotela. Aristoteles je totiž přesvědčen, že obec je útvar přirozený a že člověk sám je přirozeně politickým živočichem, to je v politice jedna dvě.

?? (00:14:42):

Fysei?

Ladislav Hejdánek:

Ano, fysei. Přirozeně, podle přírody – to se překládá různě. Přičemž víme, o tom jsme hovořili, jaké problémy jsou s tím termínem fysis. U Aristotela došlo k posunu – už to není fysis, jako jsme my o ní mluvili loni při tom logu, není to fysis ve smyslu Hérakleitově. U Aristotela je to tedy posunuté. Čili víme, že u Aristotela o fysis se mluví dokonce tam, kde třeba Hérakleitos by nikdy o fysis nemluvil. Třeba pro Aristotela lze mluvit o fysis, třeba kdybychom to vztáhli na Hérakleita, tak o fysis toho, co nazývá Hérakleitos pyr – oheň, ten oheň, všeoheň, který je základem světa, nebo který je totožný s tou skutečností poslední. Čili pro Aristotela má smysl mluvit o tom, že ten pyr má nějakou fysis, pro Hérakleita to smysl nemá. Čili to je jen takový poukaz k tomu, že došlo k posunu. Jako útvar přirozený je obec podle Aristotela dříve než jednotlivec, říká, což nesmíme chápat jako časovou záležitost, nebo alespoň jako jenom časovou záležitost, nýbrž jako otázku hierarchie. Aristoteles to dokládá tím, že... – a to je citát – „... ve všech lidech je od přírody pud k takovému společenství.“ Vidíte, ten posun slova fysis je tady demonstrován velmi jasně, je to skutečně posun k tomu modernímu pojetí. Také my pud, instinkt považujeme za věc přírodní. Čili on když mluví, že od přírody, to jest fysei, je v lidech něco,

co je pudí ke společenství a ke společenství v obci, tak on mluví o pudu, o instinktu, by se dalo říct. Pokud bychom Aristotelovi dali zapravdu, byl by to dostatečný základ pro filosofickou disciplínu, neboť jestliže ve všech lidech je od přírody pud k životu v polis, tak sama polis, protože je dříve než jednotlivce a dříve než rodina, jak říká Aristoteles, tak to znamená, že taky obec je dána fysei. Čili obec je od přírody a od přírody je dříve než třeba rodina nebo než jednotlivce. Pochopitelně pak v tom případě, protože by byla obec od přírody, měla by svou fysis, tak by byla celkem a máme zajištěno, že tedy toho celku se může týkat nějaká filosofická disciplína, která samozřejmě nesmí zapomenout, že tento celek se ještě vztahuje k tomu celku vůbec. A nicméně je dáno, že obec je celek – spravovaný, nebo držený pohromadě tou fysis. Ve filosofické logice jsme poznali dvojí způsob, jak se logos uplatňuje ve skutečnosti. Jeden si za prostředníka užívá fysis a druhý se obejde bez tohoto prostřednictví. Ale naproti tomu potřebuje prostřednictví vědomí, myšlení. V prvním případě ovládá logos samotné událostné dění, a zakládá tak strukturu pravých jsoucn, pravých událostí. V druhém případě vládne logos prostřednictvím akcí subjektů, subjektivních akcí, a zakládá strukturu jsoucn, respektive událostí nepravých, a to těch specificky nepravých, kterými jsme se zvlášť chtěli zabývat v tom přechodném období, kdy jsme přecházeli z úlohy na úrovni přírody na úroveň dějinnou, tedy ne nepravých událostí, které prostě vlastně žádnými událostmi nejsou, nýbrž které jakýmiisí událostmi jsou. Není to jenom sypání cihel nebo sesun šutrů ze skály, ale je to cosi celkového, ale nepravě celkového. To jsou ty události dějinné. Takže toto jsme rozlišili. Podle našich kritérií je tedy obec nebo stát a tak dále, co všechno pod to budeme zahrnovat, jsoucnem nepravým, zatímco člověk je jsoucnem pravým. V našem případě, protože nejde o nejnižší úroveň jsoucn, tam je to trochu komplikované, to necháváme stranou, čili v našem případě to dále znamená, že člověk je subjekt, kdežto obec subjektem není. Takže toto je dosti důležitá věc. Aristoteles možná není tím rozhodujícím myslitelem řeckým, který to umožnil, možná, že už by se našly souvislosti další, ale každopádně víme, že ve starém Římě za subjekt byly považovány třeba taky organizace a zejména také stát, takže nejenom občan, ale obec. Tedy u Aristotela neříkám, že Aristoteles je za to odpověden, ale jde v této linii. A skutečně u něho je obec to, čemu by pak v Římě říkali subjekt, právní subjekt. Ale subjekt. To je jiná věc, že je to právní. Tedy proti tomu podle našich kritérií je tomu tak, že obec subjektem není v tom našem smyslu, a naproti tomu člověk subjektem je, což je nepřesné hovoření. My víme, že když řekneme, že člověk je subjekt, tak že musíme pamatovat na to, že člověk jako jsoucn, jako pravá událost není subjekt, a člověk jako subjekt že naopak není událost, že prostě u člověka musíme rozlišovat mezi jeho historií životní, která by probíhala určitým biologickým způsobem, kdyby nebylo subjektu, který se emancipuje z toho průběhu a zasahuje do toho svými akcemi tak, že ten průběh ovlivňuje. Takže ten člověk pak žije podle toho, jak si upravil tu fysis a logos i fysis, čili člověk může svůj životní běh upravovat zásahy toho subjektu, ale ten subjekt sám není produktem toho událostného dění toho života, nýbrž musí být vyvolán z ek-sistencí mimo, a z té ek-sistence, to jest z té vy-kloněnosti do budoucnosti zakládá akce, kterými... a tak dál. Tak to jenom jsem připomněl. Čili když teď říkáme, že člověk je subjekt, tak to říkáme nepřesně, poněvadž vlastně musíme říct který člověk – člověk subjekt je ten subjekt, člověk tělo je to tělo, člověk život je ten život. To je dohromady integrováno, to nejsou tři různí lidé, ale my jsme se nezabývali nijak podrobně tím, jak je to integrováno, předpokládáme, že logem, ale nevím jakým, nebo neříkali jsme podrobně jakým, nestudovali jsme to, takže teď to můžeme nechat stranou, nebude nás to tolik zajímat. Patří to do jiné disciplíny filosofické. Zatímco člověk je jako pravé jsoucn, to jest biologicky, autonomní, respektive autarkický, a to slovo autarkia já užívám, protože ho užívá Aristoteles, tak u obce, státu a tak dále o žádné autonomii či autarkii nemůže být řeč, ačkoliv Aristoteles o ní mluví. To je naše kritická výhrada k němu.

??? (00:25:03):

Vysvětlení toho arkický?

Ladislav Hejdánek:

Autarkie, autarkia je: „autos“ je „sám“ a „arkia“ je od „arche“.

?? (00:25:12):

Arche – počátek. Jo.

Ladislav Hejdánek:

To jest jako demokratia, tak -arkia, to je podobné jako -kratia, je to „vláda“. Čili samovláda, sebe-, soběstačnost se to překládá. Ale autarkie je něco jako autonomie, dost podobné. Autonomie: zas je tam ten „nomos“ – „zákon“, že si sám dávám zákony, anebo že sám sobě vládnu. „Arche“ je „začátek“ a taky „vláda“. Archonti byli králové. Čili u obce – a zase ještě nemáme vyjasněno, co všechno k té obci patří, není to jenom ta obec, jak to chápal Aristoteles, ale zatím o tom budu mluvit jako o obci – u obce o žádné autonomii či autarkii nemůže být řeč, neboť obec musí být ustavena koordinovanými aktivitami lidských subjektů. Sama subjektem není. A právě tyto subjekty nejsou žádnou součástí ani svých vlastních pravých jsoucen, to jest svých životů. Ty subjekty, lidské subjekty nejsou součástí ani aspektem ani produktem těch svých lidských životů, biologicky vzatých, čili svých pravých jsoucen. Subjekt není právě jsoucno. Subjekt není jsoucno. Subjekt je nejsoucno. To jsme si říkali. Už pro to je nejsoucno, že je vychýlen do budoucnosti. On není. A z té budoucnosti vysílá do té přítomnosti pouze akce. Čili tyto subjekty nejsou žádnou součástí ani svých vlastních pravých jsoucen, ale emancipovaly se od nich, aby mohly ovlivnit jejich životní běh a dokonce jejich fysis. A tím spíš nejsou ty subjekty žádnými součástmi obce. Aristoteles tam výslovně říká, že obec je dříve než rodina nebo jednotlivec, tak jako celek je dříve než jeho část. On nerozeznává ovšem člověka jako životní příběh nebo člověka jako tělo a člověka jako subjekt, on mluví o člověku vůbec, ale právě proto my musíme zavést toto upřesnění. Obec, stát a tak dále je tedy možná jen díky tomu, že jistá pravá jsoucna vysoké úrovně, to jest lidé, do té míry dovolila svým příslušným subjektům, které nejsou součástí těch pravých jsoucen, dovolila se emancipovat z vlády jejich vlastní fysis, tedy těch jsoucen, že tyto emancipované subjekty jsou s to nejenom sjednocovat, integrovat své vlastní aktivity, akce a jejich strategie, to jest nejenom jednotlivé akce, ale tu sestavu akcí, které jdou po sobě tak, aby dosáhly nějakého konečného cíle, záměru, to znamená strategii, to není jen, že by jednotlivé malé akce byly soustředěny v jednu velkou akci, to není takto, to je prostě míněno, že jednotlivé akce jsou samostatné, ale dohromady mají strategii jakousi, takže ty subjekty jsou s to nejen sjednocovat, integrovat své vlastní aktivity a jejich strategie, nýbrž tyto subjekty jsou schopny v rozsáhlé míře koordinovat navzájem své aktivity a sjednocovat, integrovat také své spoluzití, svůj život ve společenství s těmi druhými subjekty, a tedy také v obci. Tedy není tomu tak. Je to velmi abstraktní, ale tady vidíte ten základ, proč musíme a limine odmítnout každou organickou koncepci společnosti nebo obce nebo státu. Nejenom stát. To je teze, která celkem v moderní době dosti jaksí pronikla, rozšířila se, že společnost si vytváří svůj stát, že stát je produkt společnosti, a tudíž nemá legitimní právo té společnosti vládnout bez její kontroly, poněvadž se cítilo od počátku toho procesu sekularizace, od bojů o investuru, od doby, kdy stát se emancipoval z církevního područí a kdy se začal stále víc a víc prosazovat jako suverén společenský, tak proti tomu byla vymyšlena teze, že stát je výtvorem lidí, výtvorem společenským pochopitelně, nikoli jednotlivých lidí, výtvorem společnosti, a že tudíž ta společnost má právo ten stát vždy a po všech stránkách kontrolovat, že to je hlavní demokratický postulát, na který navazují také marxisté, aspoň ze začátku, to jest Marx jako demokrat trvá na tom, že je třeba proti sobě vidět společnost a stát, a je na straně společnosti, a ta říká, že společnost, to je to správné. Ten stát má dočasnou úlohu. Dokud je nějaký bordel ve společnosti, tak ten stát tam dělá jakýsi pořádek, jenomže vždycky ten stát slouží jenom jedné třídě, a časem musí být odbourán. Čili perspektiva Marxova je, že stát je jakási dočasná instituce ustavená společností za cíli, které stanoví společnost. Když ten stát se vymkne z toho, tak je možná revoluce. Když nedělá to, co společnost chce, tak je možno stát zrušit a udělat jiný. A perspektivně se postupně stát bude odbourávat. A co z něj zůstane? Jenom ty administrativní funkce, to jest jenom správa. Ze státu zůstane jenom správa, nikoli ta vláda. Vláda se vrátí plně do kompetence společnosti jako takové. Tak to jenom jsem naznačil, že toto je jedna tradice moderní, dost významná, která se pokouší teoreticky čelit tomu, k čemu fakticky dochází, totiž k té ustavičné prohlubující se emancipaci státu od společnosti a jeho velmi úspěšným způsobům, jak kontrolovat společnost, ovládat společnost. Místo aby sloužil, což byl původní jeho cíl, nyní má tendenci ovládat společnost. Stává se samosvorným, parkinsonovsky řečeno, své funkce tedy stále množí, aby sám sebe udržoval v

chodu, a ty občany má jenom k tomu, aby z nich odsával tu energii, ten život, to dýchání, bez něhož by nemohl být, poněvadž stát bez občanů není možný. Ale ty občany má jenom kvůli tomu, aby byl stát. Občané jsou tady jenom proto, aby byl stát. Tak proti tomu byla vymyšlena tato teze. Ale vidíme, že ta představa, že obec je to základní a od ní že se odvozuje všechno, co je její částí, to jest třeba rodina nebo jednotlivec, že je velmi stará. Takže ta myšlenka, která je už od samého začátku politického myšlení, přinejmenším tedy toho systematického, jaký nacházíme u Platóna a u Aristotela, předtím jsou to jenom *disiecta membra*, ale u Platóna poprvé a potom velmi systematicky u Aristotela je ustavena tato disciplína. A ta v obou případech – jak u Platóna, tak u Aristotela – předpokládá, že ta obec dělá občany, nikoliv že občané dělají obec. K tomu se teď vrací ten marxismus poleninovský, nebo leninský už, ten nemarxovský původně, a tak jsou také vykládána lidská práva. To jsou práva, která stát uděluje, stát ve jménu společnosti uděluje jednotlivcům. Když jim je neudělí, tak je nemají. Proti tomu stojí ta přirozenoprávní teorie, že když se někdo narodí jako člověk, tak *eo ipso* má všechna práva, všechny svobody, které jsou mu dány při narození. To jsou ty dvě hlavní. A tedy v tomto kontextu širokém vidíme, jak je důležité, co jsme si dosud řekli, a jak můžeme nyní jenom na základě toho, co jsme si řekli, rozhodnout, co má pravdu. Prostě obec není subjekt, poněvadž není vnitřně integrována, kdežto jednotlivec je subjekt, je vnitřně integrován. A je evidentní, že obec je výtvorem lidí. Samozřejmě s tím, že lidé, kteří vytvoří společnost, vytvoří zároveň podmínky k tomu, aby další lidé, kteří už se narodí do té společnosti, do té obce, byli na tom lépe než ti lidé, kteří se narodili mimo obec a museli tu obec teprve zakládat, že tedy jaksi to lidství, které se mohlo vyvíjet, které se může vyvíjet v obci, dosahuje jaksi větší kvality než to lidství, které by se vyvíjelo, rozvíjelo bez toho prostředí obce. To samozřejmě bereme. Ale v otázce, co je dřív – slepice nebo vejce – je evidentní, že nemohla být nejdřív obec, protože obec se nemohla sama ustavit, není subjektem. Není ustavená fyzicky a nemohla se ustavit sama. Musela být ustavena lidmi. Proto je pro každou obec strašně důležitá její ústava. A ta ústava je formulovatelná. Žádnou *fysis* nemusíte formulovat, ta funguje sama. Ale obec žádnou *fysis* nemá, a proto musí být ustavena slovem, základním zákonem. A zároveň teda ještě já jsem tam zapomněl podotknout, že tady vidíme, že ten spor mezi tím, jestli obec má kontrolovat stát nebo stát kontrolovat obec, že je špatně postaven. Samozřejmě byla to společnost, která si vytvořila stát, ale byli to lidé, kteří ustavili společnost. Čili právě tak jako společnost má právo kontrolovat stát, právě taky jednotliví lidé mají právo jakožto občané, už se narodili v obci, a mají právo kontrolovat obec.

??? (00:38:59):

I stát.

Ladislav Hejdánek:

Samozřejmě i stát, protože ta obec si ten stát vytvořila. Ta společnost si ten stát vytvořila. Tak tady vidíte snad tu logiku, tu souvislost, že to není jenom prostě teze politická, vzata nazdařbůh, že to má svou logiku, je to založeno v celé té naší koncepci *logu*, *fysis* a nepravých událostí, dějinných třeba. Tedy podle našich kritérií neplatí, že obec je útvar přirozený, nýbrž naopak že to je útvar nepřirozený, vytvořený, ustavený. Obec není *fysei*, nýbrž *nomo* nebo *thesei* taky, ale lépe je snad *nomo*, je ustavena zákonem, ústavním zákonem, tedy „*nomos*“, to je „zákon“. To byl spor ve starém Řecku, které skutečnosti jsou ustaveny přírodou – *fysei* – a které lidskou úmluvou a konvencí – *thesei* – a nebo zákonem – *nomo*. Tak byla otázka třeba, co to je jazyk, jestli jazyk je od přírody, anebo jestli je to konvence lidská. A tím se zabývá jeden celý dialog Platónův.

??? (00:40:42):

Vy jste nám to tady celé rozebíral, když jsme měli jednu přednášku o svobodě, právě o svobodě z hlediska *fysis*, z hlediska *nomo*. A potom jste to ještě rozváděl o tu hebrejskou...

Ladislav Hejdánek:

Jsem rád, že si to pamatujete. Jsou tady někteří, kteří nebyli, a někteří, kteří byli, a nepamatují. A samozřejmě jestliže je pravda, že obec je útvar nikoli přirozený, nýbrž naopak, tak právě tak neplatí,

že obec je od přirozenosti dříve než jednotlivec, platí naopak že od přirozenosti dříve je jednotlivec, přesně řečeno, že je jenom jednotlivec, poněvadž obec od přirozenosti vůbec není. Čili od přirozenosti je jednotlivec, bez jehož aktivit by obec nemohla vůbec vzniknout a být konstituována. Ani by nemohla trvat, natož být vylepšována nebo zkvalitňována. A tady přicházíme – tedy zatím jenom to poznamenán na okraj – k důležité věci: kdo vlastně je občanem obce? Je to člověk jako biologický tvor, anebo to je člověk jako subjekt? To je strašně důležité, protože jestli chceme odlišit obec od stáda, nebo od mraveniště, nebo úlu a podobných, tak tady nám nestačí jenom říct, že lidská společnost je mnohem komplikovanější než ta společenství zvířecí nebo hmyzí. Tady je otázka, jestli to není úplně jiná rovina jsoucna. A je to strašně důležité pro to, abychom pochopili, co to vlastně je obec. Je obec souhrn občanů jakožto biologických jednotek? Tedy tato otázka musí být řešena. To je vážná otázka, jestliže chápeme obec jako společenství lidských zvířat, anebo jako společenství lidských subjektů. A tento rozdíl je zase strašně důležitý pro pojetí lidských práv, protože tam, kde se tvrdí, že lidská práva jsou od přírody, tak teď se musíme dohodnout nebo nějak zjistit, jestli od přírody je člověk hodný tvor, anebo jestli je to zvíře, jak říká třeba Hobbes: „Homo homini lupus.“ – „Člověk člověku vlkem.“ Má pravdu? Rousseau říká, že ve stavu přirozeném všichni lidé byli andělé, ale ta společnost je zkazila. To jsou otázky, které hýbaly novověkem. A my teď máme – doufám, že to cítíte v tom, co jsme si probrali, v té filosofické logice i v některých případech jiných, například předtím v té etice, to k tomu ještě přijdeme – máme spolehlivý základ pro to, jak si udělat jasno v některých takových těch fundamentálních záležitostech té politické filosofie nebo filosofické politiky. A tedy jestliže je pravda, že obec není útvar přirozený a že tedy také není od přirozenosti dříve než jednotlivec, tak to něco znamená pro člověka, pro pojetí člověka. Také člověk v tomto smyslu není bytost přirozeně určená pro život v obci, protože to by znamenalo, že vlastně existuje jakási přirozená určenost pro tu obec. To by ta obec musela sama mít nějakou přirozenost, nějakou fysis. Přirozená určenost pro život ve společenství je přirozená určenost pro život ve smečce, ale nikoliv v obci. Pokud jde o obec, tam žádná přirozená určenost nemůže být. To je cosi nového, co nelze odvodit ani převést na cokoli přírodního. Společnost není založena přírodně ani přirozeně. Ani v tom moderním smyslu, ani v tom původní smyslu fysis hérakleitovském. Reforma, můžeme-li tak říci, smečky v obec je možná jen jako výsledek koordinovaných aktivit jednotlivců. Ti jednotlivci se musí domluvit, na základě té domluvy – to nemusí být slovní, nějaká písemná, podepsaná, musí to být vzájemné porozumění – v tom vzájemném porozumění oni vytvoří obec.

--- druhá strana kazety ---

Ladislav Hejdánek:

A na základě té základní úmluvy si začnou vytvářet určitá pravidla hry, jejichž výsledkem je vytvoření obce, poněvadž jenom ta domluva ještě obec nezakládá. To musí být domluva kvalifikovaná. A kvalifikované domluvy není bez těch koordinovaných aktivit. Čili po jisté době, kdy jakési úmluvy už platily a jakési společenství už existovalo, musí přijít zákonodárce a vyzvat, formulovat zákony a vyzvat lidi, aby je respektovali. To znamená, dokud se nevytvořila obec jako demokratická obec, kde každodenní život je ustavičný plebiscit, kde lidé stále svou základní loajálností vůči obci umožňují, aby obec existovala. Dokud tady existovala jenom tyrannis, dokud tady existovala jenom oligarchie, jenom aristokracie, a já nevím, co všechno, v rámci aristokracie pak mohla existovat obec, k níž však nepatřili ostatní. Tyran snad v rodině si mohl zařídit obec, což je absurdní, ale v žádném případě nemohl ustavit obec. Obec se musí ustavit ve společenství. Tyran, to je jenom komplikovaný vůdce smečky, vůdce stáda. Aristoteles ostatně dobře ví, to je právě podstatné pro Aristotela, že on se nenechá tak docela unést koncepcí, třeba jako Platón, ale že navzdory tomu, že něco tvrdí, tak vidí, kde jsou věci jinak, a říká to nonšalantně, vedle sebe, jako kdyby nepozoroval, že to je v rozporu, což zas víme, že ne že by to nepozoroval, ale že se tím pádem vyhne dalšímu výkladu, protože víme, že Aristoteles dovedl neobyčejně dobře odhalovat, kde jsou rozpory, čili tam, kde se tváří, že on nevidí, tak se opravdu jenom tváří. A Aristoteles tedy dobře ví, že obec musí být ustavena, neboť praví, právě hned po tom místě, co jsem ocitoval, jak říká: „Ve všech lidech jest od přírody pud k takovému společenství,“ rozumí se politickému, a pokračuje: „A muž, který je první založil, jest

původcem největších dober.“ Tak ono je to od pudu, ale slavný to muž, který založil obec. Tento rozpor je filosoficky nedržitelný. Onen muž, původce dober, by také musel být od přírody puzen založit obec. A proč tedy by nebyli puzeni ti ostatní? Bud' že by ten pud neměli, a pak za to nemůžou, anebo že ho mají taky, a pak je náhoda, který zrovna byl puzený první. To je jako když... a tak dále, nebudu radši příklad dávat. A pak by ovšem nebyl původcem on, nýbrž pud, respektive příroda. Proti Aristotelovi musíme zdůraznit kontingentní dějinný charakter každého typu širšího lidského společenství, a tedy také tím si umožníme vyložit, proč ty obce jsou různého typu. Kdyby to bylo od přírody, tak příroda nemá ráda moc různosti, a když jde o obec, tak to je tak, jako když jde o delfína. Každý delfín se podobá druhému delfínovi. Proč by jedna obec se neměla podobat druhé obci, kdyby to bylo od přírody? Že by od přírody byly různé typy obcí a že by byly různé pudy těch, kdo by je zakládali, a pudy těch, kteří by uznali toho za zakladatele a tak dál? To už je moc komplikované. Naproti tomu, když víme, že ten charakter obce, každého typu obce je kontingentní, dějinný, tak máme doma, proč tomu tak je. A to ostatně nezačíná jenom obcí, to začíná již rodinou, formou rodiny. Víme, že formy rodiny v dějinách byly nejrůznější, a vykládat to s fysis, od přírody, nebo od pudů, je nonsens. Pudů tam jistě jsou, jenomže ty jsou jaksi zapojeny do té stavby celé, ale neurčují ji. Prostě jsou v té rodině, jsou kultivovány nějak – v jedné formě lépe, v jiné hůř, takže některé se prosadí, jiné se neprosadí. Zase za určitých okolností se prosadí jedni, za určitých okolností jiní. Ale každopádně i rodina je záležitostí kontingentní, a tím spíš obec. Ovšem už co není kontingentní záležitostí, když je obec nebo rodina založena blbě, tak zkrachuje, že to už pak není náhoda, že zkrachovala, ale to záleží na tom, že byla blbě založena. S tím souvisí ještě další významný rozdíl mezi pravými a nepravými událostmi. Pravé události mají svůj počátek, průběh i konec, to si ještě pamatujete, určený a ovládaný logem, respektive přes logos s fysis nebo přes fysis s logem. Naproti tomu logos nepravých událostí neurčuje tělos, ani ve smyslu konkrétního účelu, ani ve smyslu konce, ve smyslu vyčerpanosti fysis, protože tam žádná fysis není. Logos nepravých událostí jaksi vede k tomu, že ta událost skončí, když lidé přestanou na ní pracovat. Ale když na ní pracují pořád, tak může být stále. Neexistuje Untergang des Abendlandes díky tomu, že Evropa zestárla. To je naprosto nepřiměřené. Lidé upadli, jsou líní, nedělají, co mají, ztratili orientaci morální, a já nevím jakou, politickou, takže se to rozpadá, to je možné, ale kdykoliv je možný obrat, když povstane člověk a řekne něco mocného, co přesvědčí ty ostatní, že musejí dělat. V tu ránu Evropa může žít dál, žádný Untergang des Abendlandes není záležitostí, která by byla už předem naplánována, jako je předem naplánována smrt každého z nás. U historických událostí tomu tak není. Proto se Aristoteles také ještě mýlí v tom, že obec je útvar přirozený, přičemž přirozeností míní konečný stav. To je jaksi ještě jeho specifická stránka, že cokoli je přirozené, tak on říká – jaká jest každá jednotlivá věc po ukončení svého vývoje, tomu říkáme přirozenost každé jednotlivé věci. To je hned na začátku té Politiky v českém překladu na čtvrté straně. Čili to je důležitá věc. Jaká jest každá jednotlivá věc po ukončení svého vývoje, tomu říkáme přirozenost každé jednotlivé věci. Tedy relativní je jenom ten vývoj od zárodku do dospělého zajíce. Pak je konec. A pokud nedošlo k nějakým poruchám v průběhu, tak to je přirozenost zajíce. A ta přirozenost pak tam nějaký čas vydrží. A k té přirozenosti patří taky potom, že pak chcípne nebo je zastřelen. To už není přirozenost tedy. A je zajímavé, že když říká, co to je ta přirozenost, tak jako příklad uvádí člověka, koně a dům. Když stavíte dům, tak také prostě přirozenost domu je, když ho dostavíte. Dokud není dostavěný, tak to je ještě vývoj. A když ho dostavíte, tak to je přirozenost domu. To je ten tělos. Tady vidíme hned, jak prostě – ačkoliv Aristoteles byl nejbliž tomu našemu pojetí – jak prostě nerozeznává pravá a nepravá jsoucna po hříchu. (*smích*) A tak máme hned dva důvody, proč Aristotelovo pojetí polis radikálně rozšířit – jednak směrem dolů; existují politické důvody, proč je třeba jistému typu rodiny dávat přednost před typy jinými a proč je třeba tento typ všemožně podporovat, například také prostředky politickými, anebo proč je potřeba podporovat nerodinu, to jest neženění třeba určitých funkcionářů, kněží. To jsou politické důvody. Samozřejmě tam v tom druhém případě, co jsem uvedl, to mně teď přišlo na mysl, tak tam byly ještě důvody jiné. Ale marxista by je nepřipustil, ty ostatní, a řekl by, že je to všechno pouhá ideologie a že vlastně rozhodující byly tedy ani ne ty politické, spíš ekonomické, to jest prostě aby majetek v rukou kněží zůstal církvi a nikoliv...

To ne, ne, ne. (00:10:53)

Ladislav Hejdánek:

Já jsem nechtěl. (*smích*) To je ten výklad takový ten běžný, upadlý výklad toho, protože samozřejmě důvody byly četné a jsou v evangeliu už také a tak dál. Ale to je jiná věc. Tak to je směrem dolů, to znamená, že politika zasahuje i do těch nižších rovin, které ještě jsou nepolitické, nebo nejsou ještě politické. Ta obec má zájem na určitém typu rodiny a nemá zájem na jiném typu, nebo určitém typu vztahu muže – ženy a nemá zájem na jiném vztahu. Patří to k té obci a obec potřebuje jako svůj základ něco, co sice samo o sobě politické není, ale má politické důsledky, a proto ta politika zasahuje i do těch rovin, které jsou pod. A tím spíše ovšem je to, když to pojetí polis musíme rozšířit nad to, co myslel Aristoteles, takže především nám půjde o rozšíření pojetí polis směrem nahoru ke komplexům rozsáhlejším a komplikovanějším. Pro Aristotela je obec – polis pouze městská obec s nejužším okolím. Pro nás bude pojem polis, chceme-li u něho zůstat, neboť chceme zůstat u termínu politika, zahrnovat svazky spolupracujících obcí, například okres, to je taky obec, nebo krajů, zvláště pak stát. Ale nejenom po této linii správní takříkajíc a mocenské, ale také národ, nebo širší svazek národů. Třeba ta švýcarská...

??? (00:13:07):

... konfederace?

Ladislav Hejdánek:

Konfederace, to by byl jenom svazek státek. Ale jak oni tomu říkají?

Aleš Havlíček (00:13:20):

Kantony myslíte, nebo ne?

Ladislav Hejdánek:

Ano. Je to svazek. Teď mě to napadlo a nevím, nemůžu si vzpomenout na ten název. Prostě mají na to nějakou... jako kdysi ve Starém zákoně, co byli Židé, prý jakási amfiktionie, tak něco podobného – zase Švýcarsko je jakési tedy společenství několika kmenů, několika národů, pro něž rozhodující není ta národnost, mají čtyři jazyky, není rozhodující jazyk, ale rozhodující je, že chtěli něco společného. Takže to může být tedy širší svazek národů – buď takhle částečných národů, anebo to může být svazek národů třeba tak proházených a promíšených díky divnému vzniku, jako jsou Spojené státy americké. Tam ve skutečnosti jde o dvojí svazek – svazek nejrůznějších národů, národnostních a dokonce i mimonárodnostních nějakých subcelků a zároveň je to spolek států, federace států, které říkají národ, poněvadž to „nation“ má jiný význam než u nás národ. To jest zatímco Spojené národy – UNO – United Nations Organization, tam se mluví o „nations“, tak Spojené státy se jmenují Spojené státy, ne Spojené národy – United States of America, poněvadž třeba Virginie, nebo Nebraska, nebo já nevím, jak je budeme jmenovat, to jsou jednotlivé státy a to celé dohromady říkají, že je „nation“. Když se ptáte Američana na jeho státní příslušnost, jak my jí rozumíme, tak ono to je „nationality“ nebo „American“ – „Nationality is American“. Když se ho ptáte, v jakém státě žije, tak Vám řekne ten příslušný stát unie. Čili tam je to všechno jinak.

Aleš Havlíček:

Říkají Texasan a tak.

Ladislav Hejdánek:

Jistě, jistě.

Aleš Havlíček:

A co to je tedy?

Ladislav Hejdánek:

To je taky otázka. To je vlastně příslušník...

Aleš Havlíček:

Oni se přece také na základě toho odlišují.

Ladislav Hejdánek:

Ano, ano. Takže ty svazky můžou být nejrůznější. A to všechno je polis. Když budeme mluvit o politice, tak to všechno patří k polis. My musíme rozšířit, radikálně rozšířit ten pojem polis, aby to tam stihlo všechno. A dokonce tedy ještě musíme to rozšířit ve smyslu dějinném, časovém, to jest v jistém smyslu třeba polis je Evropa pro nás, a to nejenom jako kontinent, nejenom jako určitý typ civilizace aktuální, že tedy patříme k nějakým těm dědicům toho, co tady kdysi se dělo, ale že to je civilizace, která má své kořeny v minulosti, které jsou dosti významné na to, abychom považovali celou tu Evropu zpátky někam až, to bychom řekli kam, k tomu Římu nejspíš a před ním k těm Řekům, abychom to považovali za Evropu, čili za naši obec. V jistém smyslu my jsme občany této Evropy, která má tuto historickou tradici. A asi by bylo velmi dobré, kdybychom si toto občanství zvlášť pěstovali. Ale pak to můžou být také nižší věci, třeba spolek, strana politická, hnutí a tak dále. Toto všechno vlastně má v sobě taky něco z té polis, patří to k té společnosti a k jejím vnitřním strukturám. Čili ne že bychom třeba normální spolek nějaký považovali za polis samu o sobě, ale musíme pamatovat, že to k té polis patří, k té společnosti, čili vlastně my budeme ten termín reinterpetovat v tom smyslu, že vlastně polis je rozmanitým způsobem organizovaná společnost, společenství lidí, kde není stát to jediné, ani to nejhlavnější kritérium, i když stát samozřejmě také budeme považovat za něco, co je pro polis důležité a podstatné. Tedy výsledek je ten – obsah termínu politika a politický se časem posunul od té původní polis, o které psal Aristoteles, a je tedy chápán redukovane. Politické – když dneska hovoříme o tom – politické není vše, co se týká polis v tom našem širokém smyslu, ačkoliv skutečná a živoucí polis se například neobejde bez určitého civilizačního kulturního zaměření, přesto to nepovažujeme za politickou záležitost, přímo eminentně politickou záležitost. Čili to je taková ta nepřesnost, to jsou ty konfuse v té terminologii. A díky těmto konfusím třeba v naší české tradicirazil Masaryk koncepci takzvané nepolitické politiky, to jest politiky, která se týká těch věcí, které normálně za politické považovány nejsou, a ukazoval, že dokonce ta politika, která je omezena na stát, že je čímsi chudším a méně významným než ta politika, která je takzvaně nepolitická v tomto technickém smyslu. To je díky tomu, že došlo k těm konfusím a posunům těch významů. Tedy vlastně jestliže teď rozšiřujeme to pojetí polis na celou společnost, tak to vlastně koncepci politiky jaksipřibližujeme tomu masarykovskému pojetí nepolitické politiky. A o filosofii této nepolitické politiky, respektive o političnosti té filosofie Masarykovy tedy a naší tady chceme hovořit. Čili pro tu polis není důležité jenom státní zřízení, i když tradičně se na to dává největší důraz, ale budeme si stále víc uvědomovat, že daleko významnější než to státní zřízení je myšlenkové a duchovní zakotvení těch občanů jakožto příslušníků, nebo členů té obce. Čili tady musíme provést také revizi. Ale už to je hodně dlouho, takže posledních pět bodů nechám na příště.

?? (00:21:49):

V přednášce, kterou jsi měl, Sókratés jako filosof souhlasí nám v tom „obec není útvar přirozený, ale nepřirozený,“ tak tam by byl skutečně ten nomos. On byl poslušný tedy zákonu obce a šel na smrt. Takže by byl v relaci.

Ladislav Hejdánek:

Tam se to nedá po mém soudu říct. Tam je možné jedině mluvit o jednotlivých těch dialozích, eventuálně o té utopii, tedy o té politei. A zvlášť protože je to vždycky... to víte, jak Platón píše, tam těžko připsat to Platónovi jako jeho názor, ale je ještě tíž to připsat Sókratovi historickému jako jeho názor prostě. Tam je potřeba spíš se zabývat tou problematikou, která tam je. A po této stránce tedy politeia je po mém soudu jaksinevyhraněná. Fakticky to vypadá, že spíš se to kloní k tomu aristotelskému pojetí, že je od přírody, ale naproti tomu je tam spousta momentů, kdy se ukazuje, že

třeba kdo spíš by měl být nakloněn od přírody žít v obci než filosof? To by podle Aristotela bylo jaksi... filosof by byl vlastně ten zakladatel obce a hlavní udržovatel. A to bude ten spor menší. Tento filosof je vlastně tou obcí nucen k tomu, aby se vrátil zpátky tam z toho, jak vidí tu pravdu a čumí na ni. Filosofové, nejlepší filosofové jsou ti, kteří se rádi dívají na pravdu, a dívat se na pravdu znamená být venku z té jeskyně a pozorovat to slunce a ne ty stíny v té jeskyni. A nikomu se zpátky nechce do té jeskyně. A tak obec, poněvadž ta je v jeskyni, tak si ho přitáhne, aby měla buď tu možnost nebo to právo, on spíš říká to právo, tak si ty filosofy vychovává a vysílá je tam k tomu slunci, k tomu světlu. A asi nejspíš jim dává na nohu provaz a pak je zase stáhne, když se tam vynadívají trochu, tak je stáhne zpátky. Takže to by nasvědčovalo tomu, že vlastně to není fysei, ale to je jenom, když to srovnáváme s tím Aristotelem, ale zase jinak jsou tam takové momenty, že koneckonců ta dělba práce třeba, ta je vysloveně analogická, jako je v těle, prostě jsou různé funkce, které to tělo musí vykonávat, různé orgány a všechny musí dělat svou práci, aby dohromady to tělo žilo. A teď podobně je chápána – velmi organicky – ta obec, tímto způsobem, takže to je vlastně takový... tam jsou momenty jedné i druhé koncepce v tom. A historicky měl samozřejmě největší význam Platón právě tou organičností. Podle toho potom byla stavěna ta středověká církev a tak dál, podle té jeho koncepce.

Martin Šimsa (00:25:55):

Já bych měl dotaz. Jak jsme tam mluvili o tom ze začátku, tam bylo takové to rozdělení, že tedy polis sama sobě je celkem, nebo to myšlení o polis, že musí být založena jako celek, nebo tedy obojí. Já bych se chtěl zeptat, jak se myslí tedy ten celek, že vlastně... tam jsme si řekli, že tedy Aristoteles mluvil o té polis, že to je tedy přirozený útvar, jsme si řekli, že člověk tedy má sice ten pud toho společenství, ale že tedy jsou to společenství spíš jako ty smečky, protože se to vlastně nekryje tedy s tou obcí. Ale teď mě ještě napadlo, že tedy sice člověk má pud k tomu společenství, ale vlastně ani ta smečka není ustavena nějak přirozeně, že tedy vlastně i třeba ty nejužší společenství, například rodina, vždycky musí někdo založit a může to tedy zase krachnout.

Ladislav Hejdánek:

Smečka a rodina – proč to dáváš k tomu? Smečka je mezi zvířaty.

Martin Šimsa (00:26:48):

Jo. No ne, když jsi tedy mluvil o smečkách mezi zvířaty, ale to já jsem myslel k vymezení, že člověk tvoří určité společenství a že tedy ty společenství, které se tvoří, se nutně nemusí krýt s obcí.

Ladislav Hejdánek:

Co to je obec podle Tebe, když říkáš, že se s tím nemusí krýt? Já jsem tady vykládal, že to všechno zahrneme pod obec. A teď Ty říkáš, že se to nemusí krýt. Tak Ty máš jiné pojetí. Tak ho řekni.

Martin Šimsa (00:27:20):

Já jsem ještě k tomu nedostal, k té otázce, ale dobře. Ale že si myslím, že člověk tedy... ještě jsem se právě vracel k tomu, co říká tedy Aristoteles, to je k té polemice Tvoji s ním, že tedy když se uvažuje, že člověk má pud k společenství, tak s tím, že tedy se dá souhlasit, i když tedy jsou zas jednotlivci, kteří tedy...

Ladislav Hejdánek:

... mají vyhaslý třeba.

Martin Šimsa (00:27:45):

... mají vyhaslý nebo chtějí žít jako samotáři nebo tak, i když taky žijí nějakým způsobem ve společnosti, a že tedy když má člověk pud k tomu zakládat to společenství podle svého a že to společenství jeho zakládá, že se nutně tedy nemusí krýt s tou polis, i když teda v té polis žije, protože má každý tedy asi trochu jinou představu jednak o té polis a jednak tedy že má jinou představu o tom společenství, v kterém by chtěl žít. Ale moje otázka...

Ladislav Hejdánek:

Já tomu nerozumím. Tedy že se nemusí krýt představa se skutečností, chceš říct?

Martin Šimsa (00:28:19):

Jo.

Aleš Havlíček:

On to chce rozdělit. Ty chceš rozdělit, jako jsme hovořili o státě a o společnosti, ten stát je v podstatě založený, tak tady pro Tebe je něco jiného polis a něco jiného je společenství.

??? (00:28:38):

Tak třeba ten tyran, jsme řekli, že to není polis, když ten tyran vlastně něco ustaví, ne? Tak jestli nemá na mysli toto, že ten tyran má taky určitou představu, teď vytvoří jakoby nějaké společenství, ale není to vlastně společenství.

Ladislav Hejdánek:

Ano, to jsme říkali, že to je jenom taková komplikovanější smečka, která má svého vůdce.

??? (00:28:54):

To asi má na mysli, já myslím.

Martin Šimsa (00:28:59):

Já jsem myslel skutečně... já to nebudu ještě dál komplikovat. Já to nechám. Mně tedy šlo hlavně o ten pojem celek.

Ladislav Hejdánek:

To ano.

Martin Šimsa (00:29:11):

Protože tedy jestli se dá hovořit o té obci jako o celku, když tedy ta obec není žádný přirozený útvar, ale jestli se dá i hovořit tedy o tom myšlení o obci, která tedy se musí založit, jako o celku, tak jestli tedy se o tom taky dá hovořit, nebo i když je ta polis ustavená, není to tedy... když ji tedy ustavujeme, to znamená tedy v tom myšlení, nebo tedy v té politice, jestli i tehdy se o tom dá hovořit jako o celku a tedy co se tím celkem myslí.

Ladislav Hejdánek:

Ano. Já jsem to tam neřešil, protože to vlastně patří do nějaké pozdější kapitoly. Jinak samozřejmě pravým celkem obec není, to jsme si řekli, že není právě jsoucno. Takže teď otázkou bude, v jakém smyslu můžeme obec považovati za celek, poněvadž jsme odmítli... podle Aristotela by to celek byl, poněvadž je to dané fysis. My říkám, že žádnou fysis nemá. Ale to musíme nějak řešit, čili po mém soudu je to, řekněme, nepravý celek. Cosi celostního na tom je, lidé se k tomu musejí vztahovat a být v tom aktivní, žít v tom, jako kdyby to celek byl, ale vlastně aby to celek byl, byť nepravý, tak oni na tom musí být účastní. Vyžaduje to jejich loajální účasti na udržování tohoto umělého celku.

Martin Šimsa (00:30:42):

A ještě – jak bys vyložil přímo ten celek? Když třeba teď mluví se... to je právě problém vlastně té rozšířené polis, že tedy celek jako je město, nebo je to stát, nebo je to celý svět, nebo je to celý vesmír, nebo o čem jako se dá hovořit jako o celku?

Ladislav Hejdánek:

Celý vesmír to není, protože ve vesmíru nežijeme politicky, ale je to tedy, dalo by se říct, každá

strukturovaná společnost, to jest existují taky společnosti nestrukturované, nebo málo strukturované. Tak dalo by se to říct takto. A teď ještě navíc tedy my budeme vycházet z určitých premis odjinud, které jsem tady mírně naznačil těmi poukazy k tomu demokratickému způsobu, k té demokratické tradici, takže budeme pak trvat na tom, že skutečná obec je možná jenom demokratická obec, jinak že to je jenom komplikovaná smečka. To jsem tady tak naznačil, aniž bych to dokumentoval. Takže to si budeme pak ukazovat, že vlastně obec, která má být skutečnou obcí a jejíž členové tedy budou skuteční občané, že ta se musí spravovat určitými principy – jednak formulovanými zákony, jednak určitými zvyklostmi, které jsou jakýmsi základním tvarem, nebo základní formou demokratické společnosti. A teprve pak dojdeme k tomu za těchto okolností, jak může být obec celkem, protože když bychom vyšli z toho, že každá obec nebo každá společnost je vlastně celkem, i když je tam ten tyran nebo i když je tam tedy ten faraon, nebo já nevím co, tak jaksi potom to vypadá tak, jak to třeba hlásali někteří klasičtí obhájci monarchie, že vlastně celkem může být pouze taková společnost, která je ovládána jedním, že pouze ten jeden, ten mon-archa, jedino-vládce, že může zajistit, aby společnost se nerozpadla, aby byla jednotou, aby byla celkem.

Martin Šimsa (00:33:21):

Ale ještě tedy tady vidím určitý problém, že tedy když se zase mluví o vlastně demokratickém pojetí obce, že tedy můžou být různé názory, co ta obec je. Pro někoho je ta obec třeba jenom jeho vesnice, pro někoho je to tedy jeho stát, pro někoho je to Evropa, protože tam můžou být nejen různá pojetí, jak tedy se mají ty věci spravovat, ale i různá pojetí nebo různý tedy vztah...

Ladislav Hejdánek:

Ano.

Martin Šimsa (00:33:45):

... k tomu, co tedy ta obec je.

Ladislav Hejdánek:

Ano.

Martin Šimsa (00:33:49):

A jestli tedy se dá vymezit, co tedy tím celkem je nebo co ne, protože když se řekne ta strukturovaná společnost, tak ta strukturovaná společnost je zrovna tak ta obec jako třeba ten stát.

Ladislav Hejdánek:

Teoreticky můžeme samozřejmě dělat definice, jaké chceme. Když přijde k té skutečnosti a na ní se to má demonstrovat, tak se ukáže, že to je otázka dějinná a že tedy to není tak jednoduché, že by se to dalo škatulkovat tak snadno, a ukáže se, že vlastně ta obec, jak my jsme ji co nejširěji chápali, že vlastně se ještě pořád ustavuje. A nakonec to tedy bude obec celého lidstva. A to pořád se ještě ustavuje, doustavovává a je to v procesu. Takže chtít to takhle škatulkovat, to znamená nedbat na to, že tady je historický jakýsi proces, který to všechno mění. Bývaly doby za starých Řeků, kdy se mluvilo jedině o jaksi lidech takříkajíc, Helénech, a o barbarech, přičemž to dohromady tvořilo jakousi sféru takového jako smysluplného kusu světa, a to, co bylo dál, tak už se považovalo za něco úplně jiného. Čili oni s těmi nejbližšími barbary, s kterými už vcházeli delší dobu v kontakt a i je trošku civilizovali, tak si představovali, že toto je ta koinonia nebo ten oikos, ta domácnost, jak se k tomu teď vracíme, evropská třeba nebo tak, prostě to byla ta středozevní, středozevní, nebo jak by se to řeklo, civilizace. Rozhodující Heléni a ti ostatní prostě barbari, ale už trochu kultivovaní, a tak toto je ten pupek světa. Ale to se od té doby rozšířilo a dneska už vlastně se považují za součást lidstva všichni lidé na světě od eskymáků až po ty Křováky a ty australské domorodce. Ne že by se s nimi hned zacházelo jako s lidmi, ale přece jenom už ty tendence jsou likvidovat ty hrozné věci, co se dělaly kdysi, a nějak umožnit jim být. Dělá se to někdy blbě, že vlastně se likviduje ten původní typ společenství a tak, jsou s tím problémy, ale čím dál víc chápeme, že vlastně ten svět je jeden. Na tom

je možné právě ukázat, jak se to vyvíjí, že to je...

Martin Šimsa (00:37:14):

Takže bys asi nejspíš tedy ustavil jako celek obce jakožto celé lidstvo, nebo?

Ladislav Hejdánek:

Všechno je. Podívej se, Praha je tady jistý celek, ale není to jenom tak, že bychom se na všechno ostatní mohli... musím to ještě vidět v dalších vždycky kontextech. A to je právě to filosofické, že ta politika musí ty kontexty, které jdou za hranice toho, oč se hlavně zajímá, respektovat. Podobně prostě jako jaksi my máme u nás politiky, kteří se vyznají v těch vnitrostranických čacchrech, a nemusejí ovládat tu politiku v klasickém významu, nejsou to politikové v tom klasickém smyslu, na to mají armádu a policii, aby udržovali společnost prostě v poslušnosti, ale v podstatě ty politické spory se jaksi odehrávají někde jinde. Je to v podstatě refeudalizace společnosti, určitá umná, protože feudalismus vypadal právě takto. Tam ty spory se řešily mezi králem a šlechtou a uvnitř šlechty. A král prostě pracoval tak, že měl své oblíbené a své neoblíbené, a teď podle okolností, jak se mohli, tak se navzájem vraždili a tak dále, a ti občané do toho neměli co kecat, ti jenom museli do války, když byla válka vyhlášena. Tak to je taková jaksi upadlá politika, kdy ti lidé, kteří umějí, ovládají tu vnitrostranickou politiku, kdy prostě vědí, jak posunovat a tak dále v těch vnitřních sporech tam, kdy přijdou do televize a jsou nuceni číst něco z papíru, nebo žvástají naprosté nesmysly, poněvadž neumějí oslovit společnost. Oni se dostali k moci ne proto, že jsou vůdcové, nýbrž proto, že jsou jaksi šikovnější makléři. A něco takového je ve všech možných rovinách. A když teď budeme mluvit o filosofické politice nebo politické filosofii, tak budeme ukazovat na to, že toto není vlastně politika, že toto je strašně něco redukováného. Já jsem tady ukazoval na redukci jiného typu, která je daleko širší a hlubší a taky nebezpečnější. Toto není tak hrozná věc. To už jednou lidstvo překonalo, ten feudalismus, tak ho překoná zas a poměrně snadno. Ale daleko komplikovanější je to, co se stalo v historii s takzvanou modernitou, jak se o tom teď hovoří, to jest Machiavelli, Hobbes, Rousseau a v důsledku toho ten nihilismus, o kterém mluví Nietzsche a o kterém mluví Heidegger. To je jaksi, kdybychom se měli vrátit trošičku k té čtveřině, na kterou čeká tady Tomáš, o které jsme mluvili v etice, tak...

??? (00:40:49):

Polis, občan, to bude to čtvrté, ale to třetí je mezi obcí, občanem... a to bude situováno s politei, tedy ne s... už poukazují na to.

Ladislav Hejdánek:

Hele, to je příliš jednoduché, jenom ta struktura, ale tady jde o něco jiného – o to, na co já chci ukázat teď, proto nechci se do tohoto pouštět, jak starověk, to jest konkrétně tedy ti Řekové, tam kosmos a polis jaksi patřily k sobě. Ten kontext obce byl kosmický a řád v kosmu platil i pro tu obec. Takže ten řád v obci měl stát. Když nestál, tak ta obec padla, nebo měla poruchy, měl stát na tom kosmickém řádu. A ten kosmický řád prostě tady byl, jakýsi superřád, kterému podléhali i bohové. A pak byl ten řád, kterému podléhají lidé, protože rozhodoval Zeus se svými spolubohy. Ve středověku tedy to bylo vystřídáno tou koncepcí křesťanskou, kdy tady byl Hospodin, který, jak to známe z Geneze, který stvořil člověka, pověřil ho, aby panoval nad celou zemí a nad vším zvířectvem i rostlinstvem a poslouchal zákonů, příkazů, morálních povinností a tak dál. A ta nová doba znamená cosi velice podstatného v tom, že ztrácí ten kosmický nebo božský řád. Konkrétně to znamená, že lidé vlastně nevědí... jo, a že to staví všechno, ta moderní doba, ta modernita, ta to staví na přírodě. A teď ale ovšem ta příroda je chápána tak, že nahrazuje, vysloveně nahrazuje ten božský řád. Je to jakýsi umělý návrat k tomu kosmickému řádu starověkému, jenomže teď už jinak chápanému, poněvadž je jinak chápána příroda. Příroda už je chápána způsobem, jak dodnes známe. A výsledek je ten, že přírodní vědy se ohromně rozrůstají, ale přispívají jenom k tomu, že ta společnost se rozkládá, že staré formy prostě přestávají fungovat, rozšiřování obzorů, znalostí je provázáno poznáním, že v různých společnostech se to má různě, a člověk vlastně neví, co má dělat. Čím dál toho víc ví, a neví, co má

dělat, co má být. Ztratil orientaci, ztratil... nemá žádného boha, který by mu říkal příkazy, poněvadž ví, že prostě v různých společnostech se to říká různě, sice jsou jisté období a tak dál, ale prostě je to všechno relativizovaný, že nejsou bozi, nejsou morální zákony, to znamená ani pro politiku neplatí morální zákony, to je Machiavelli, prostě politika je technickou záležitostí, stává se jenom jednou odrůdou, jedním odvětvím té technovy, v politice prostě platí určité zákonitosti, stejně jako v přírodě, a kdo je respektuje, tak prostě si tam může dělat, co dovede. Musí dát bacha, když dá dohromady nebezpečné sloučeniny, tak mu to vybuchne a je konec. Tam když politicky blbě pracuje, tak mu to vybuchne a přijde revoluce a on visí nebo mu setnou hlavu gilotinou. To je riziko technické čistě. Kdo to umí, kdo to ovládá, kdo ví jak, tak to... a to říká Machiavelli, poučuje toho prince, jak má tedy vládnout, aby se mu nestal ten malér, že by mu to vybuchlo. Něco podobného je, ještě s jistým posunem, nebudu už u toho dlouho, je u Hobbesa, Locke ještě drží to, že ten přirozený pořádek je v pořádku. Naproti tomu ten Hobbes je modernější než Locke právě proto, že už toleto opustil a tam přirozený pořádek žádný není, tam prostě lidé se dávají dohromady proto, že to je jediná jejich zásada, jinak by se všichni vybili. Tam dobrovolně odevzdávají svou divokou svobodu k dispozici tomu vládcovi, protože jedině ten je může zachránit, sice jim veme tu svobodu, ale aspoň jim dá život, ponechá jim život, kdežto kdyby ta svoboda panovala dál, tak se všichni pobijí.

Ladislav Hejdánek:

A je charakterističtější pro ten další vývoj. A Rousseau, ten vlastně to provádí takovým způsobem trochu matoucí na první pohled, ale když se to analyzuje, tak se ukáže, že to dodělává do konce, tento vývoj. A výsledek je tedy ten, že politika a vůbec celý lidský život, ale my jsme si řekli, že politiku budeme chápat jako celý společenský lidský život, čili prostě to je totéž, je zbavena toho čtvrtého. Moderní člověk prostě už nemá to čtvrté, už nemá to, co má být.

??? (00:00:48):

A tomu budeme říkat zase ryzí nepředmětnost? Nebo jak tomu budeme říkat?

Ladislav Hejdánek:

Jistě. To je ryzí nepředmětnost. To žádné jsoucno není. A tedy výsledek je ten nihilismus, poněvadž prostě to, co ta věda nám může poskytnout, to je, že nám dává informace o tom, jak věci jsou, ale vůbec nám není schopna říct, jak by měly být.

??? (00:01:24):

Ten nihilismus se mně zdá ještě poněkud jaksi přijatelnější než to, co se také děje a co jsi kupodivu nezmínil, to je ta snaha, romantismem počínaje, znova založit obec na nějakých přírodních danostech, jako je především krev, jazyk, popřípadě...

??? (00:01:56):

... půda.

??? (00:01:57):

... půda. To ten nihilismus je tedy, tak jak ho tady líčíš, prostě jenom znalost té techniky a nic víc, je méně nebezpečný, než takováto prostě rezidua mýtická, ale prostě obnovená s novou silou, kde tedy žádný nihilismus, ale svatá naše země, svatá naše krev a svatý náš jazyk.

Ladislav Hejdánek:

Ano, jenže to je náhražka mýtu, který jaksi bere božstva jako skutečná, náhražka čímsi, co už není skutečně mravním závazkem. Ani půda, ani krev, ani rasa, ani... co jsi to ještě jmenoval?

??? (00:03:13):

Jazyk.

Ladislav Hejdánek:

... jazyk samy o sobě neříkají, co máme dělat. My z toho děláme jenom bůžky, to jest prostě umělé bohy. Samozřejmě ti mytičtí byli také umělí, my víme, jenže oni je tak nebrali. Kdežto teď, když někdo mluví o krvi, tak se tím... o rase třeba, tak se tím jenom jakoby opíjí. To není skutečná hodnota. To je ideologie, to je pověra. A taky to je tak chápáno. Tento mýtus je umělý, a tudíž je jenom výrazem toho nihilismu. Není to tak, že ten nihilismus není tak nebezpečný jako toto. Ten nihilismus k tomu vede, protože lidé prostě se nějak orientovat v životě musí, musí mít nějakou hierarchii hodnot. A když jim padnou ty hodnoty tradiční, tak oni prostě v tom nihilismu nemůžou být. Oni si vymýšlí umělé, ale vědí, že jsou umělí, a prostě nemůžou jinak než propadat jakémusi fanatismu, jakémusi třeštění, poněvadž vážně to nikdo brát nemůže. Jedině tak, když třeští. Čili to je jaksi produkt toho nihilismu a příznak toho nihilismu. To není něco nového, dalšího. To je to, k čemu ten nihilismus vede. A to je taky prostě ten nadčlověk Nietzscheův, to je ono. Prostě tam musí, ten nihilismus něco musí mít před sebou, ale to, co má před sebou, on ví, že to je nihilismus, že to je jeho výtvar, že to je prostě volba: Wille zur Macht, anebo ještě lépe Wille zum Willen – Vůle k vůli. Naprosto iracionální záležitost. Ta jenom potvrzuje to, že lidé nevědí, co mají dělat.

Aleš Havlíček:

Jinam sáhnou – do Evropy. Evropa jako polis. Vráťím se k tomu Hodačovi, který chce postavit Evropský dům, s tím, že tedy chce z toho minulého vzít to nejlepší, co tam asi je, nebo já nevím, jak to přesně říká. To by v podstatě odpovídalo tomu, co říkáte, protože ta Evropa není něco, co by tady bylo, ta se musí... tu ti lidé musí vytvořit, ta musí být nějakým způsobem konstituovaná. Teď je otázka, co na jednu stranu může zarazit to, jak najednou někdo, kdo skoro, míním tím Rusy, do Evropy dříve nepatřili, najednou chtějí postavit Evropu. Znamená to, že chtějí opravdu postavit novou Evropu, akorát používají stejné slovo pro to, anebo chtějí jenom znovu navázat na tu Evropu, která zde už byla? Protože toto pojetí tedy Evropy jako polis dovoluje postavit novou Evropu, s tím, že tedy můžeme do té... když tuto Evropu stavíme, tak i můžeme využít toho, jak byla ta Evropa dříve stavěna. Pak je otázka, nakolik tyto dvě Evropy nějak jsou v nějakém stavu. Samozřejmě, že tady nehraje roli vůbec, jestli Evropa se vztahuje na které země a tak dále. Ale proč říkám, že mi to zaráží u těch Rusů, protože nemyslím, že by tam nepatřili geograficky, ale vždycky jsem si myslel, že právě tím svým kulturním zázemím a vůbec to, k čemu se hlásili, že nebylo tak příliš evropské. Oni se chtěli k té Evropě nějak přihlásit, ale nikdy jsem tak necítil, že by tam úplně patřili do té Evropy. A teď jde o to, mě zaráží, jestli nakonec si Gorbačov nechce postavit Evropu jako asijskou Evropu. To taky může se použít.

Ladislav Hejdánek:

Já myslím, že tomu tak není a že... tady je potřeba znát ruskou historii a zejména ruskou literaturu, jak na to poukazoval vždycky znova Masaryk. Novodobí Čingischáni jsou možní. To jsme viděli na Stalinovi. Ale já mám dojem, že je Rusům vlastní jakási taková melancholická touha po Evropě, a lépe řečeno touha po europeizaci Ruska.

Aleš Havlíček:

Ano, to je.

Ladislav Hejdánek:

A to je jedna stránka. Nepochybně tam také to nevyklučuje možnost nového Čingischánu. Ale to může jaksi mutatis mutandis nastat kdekoli. Ten Čingischán se objevil v Německu, kde by se to bývalo nemuselo čekat, taková kulturní země na rozdíl od těch Rusů. A bylo to tam tedy ve formách daleko brutálnějších, takových syrovějších, chci říct. Ale ani to, že tam ta Evropa má tedy svých hříchů dost. Jak vypadala Evropa v minulosti? Chceme na ni navazovat, je nám blížká, ale tedy musíme vidět ty hrůzy, za které je odpovědná jak na půdě evropské, tak zejména potom na půdě kolonií. Tedy to není to rozhodující. Po mém soudu, co je velmi důležité, je, že v době, kdy byla Evropa maximálně ohrožena těmi mongolskými hordami a tak dál a tím postupujícím, upadlým už jaksi teologicky a kulturně upadlým islámem, těmi hordami vysloveně, tak že západní Evropa se vykašlala na Cařihrad

a nechala ho padnout. A když jaksí to dolehlo až k srdci Evropy takřka, tak začala vypisovat výpravy křížové a jakž takž se bránila, a potom tedy ještě tím zároveň řešila, že... přeci teď je toho celá halda těch knih o tom, jak řešila své vnitřní sociální problémy těmi výpravami, jak se zbavovala přebytečných dětí a nebo všelijakých ne příliš přijatelných lidí, které odsuzovala k smrti tím, že tedy je odvěkla tamhle proti saracénům nebo proti čemu. To trvalo staletí de facto. A v této době Rusové bojovali na život a na smrt a uhájili se. Že přijali to mongolské barbarství po mnoha stránkách, tu tvrdost, tu nelítostnost, kterou zároveň snoubili s tou svou vnitřní takovou melancholií, takže prostě propíchlí svého bratra a pak nad ním ronili slzy, to je taková specialita, ale toto všechno je historie. A zejména je v ní důležité to, že oni se ubránili. Tím pádem oni se cítili a cítí dědici, a to není jenom ideologie, to je prostě něco v nich, oni se cítí dědici Cařihradu. To je ta země té pravé víry, té ortodoxie. Že to prodělalo teď ty strašlivé tedy proměny a tak dál a že ta pravoslavná církev stojí za pendrek z hlediska západních církvích a já nevím co všechno, zas tam jsou některá pozitiva a tak dále, prostě je to... ale oni ti Rusové nejsou tak zcela bez toho fundamentu in re. Když se dívají k té Evropě a když dokonce ústy toho Gorbačova, jako kdyby chtěli tu Evropu znovu stavět a lépe. A musíte si uvědomit zároveň tu nesmírnou upadlost té západní Evropy po mnoha stránkách. Tam to funguje technicky. Už ne hospodářsky, ale morálně je v rozkladu šíleným, čili ta Evropa na Západě není o moc lepší. Je otázka, jestli je v ní horší, v horším stavu. To je jenom povrch, co my vidíme, že tam prostě elektronika jede. To je důležité. Ale to není vposledu to, co dává polis dohromady. A co my víme? Pravda je tedy, že před tím Hitlerem ta západní Evropa prostě selhala, úplně ztroskotala. Nebýt kanálu, tak Angličané ztroskotali stejně jako ta Francie. Ti měli jediné štěstí, že ten Hitler prostě nepřekonal ten kanál. Ale kdyby bývali nebyli izolovaní na tom ostrově a bylo možno tam přejít suchou nohou, tak tedy padli stejně tak jak ta Francie. A teď si představ...

Aleš Havlíček:

To je jiná otázka toto, ale...

Ladislav Hejdánek:

To je v lidech, to je v lidech a je to v historii.

Aleš Havlíček:

U nás je jiná.

Ladislav Hejdánek:

Je to v historii. Jenže Anglie... podívejte se, v jakém jiném zas problému teď je a že je na tom hůř než třeba Francie, ačkoliv to po válce vypadalo úplně obráceně.

Aleš Havlíček:

Vy jste s tou morálkou řekl tak, že v podstatě ten Východ s tou morálkou na tom byl lépe než ten Západ.

Ladislav Hejdánek:

Ne, já říkám, že tam je to také špatné a možná horší a že za těchto okolností, jaksí když ten Gorbačov... já nevím samozřejmě, jestli je to jeho libůstka, anebo jestli mluví a má background, takové povědomí té ruské inteligence za sebou. To já nevím. Ale naznačoval jsem, že tedy v Rusku je jakási nostalgie, taková melancholická touha po té europeizaci. Já bych to tak nevykládal jednoznačně, že by to znamenalo nějaká asiatská Evropa.

Aleš Havlíček:

Ne, já jsem taky asi důraz dal trochu špatně. Já jsem v podstatě tím, že jsem o tom mluvil, chtěl říct asi takovou věc, že může vzniknout to, že v podstatě najednou se zde bude zakládat Evropa a tu Evropu může zakládat úplně někdo jiný, kdo s Evropou ani tolik společného nemusel mít.

Martin Šimsa:

Že nebude ta kontinuita.

Ladislav Hejdánek:

Ano, ale podívejte se, jak to bylo tedy. Evropa je daleko nejvíc založena Římem. To Řecko vlastně znamenalo něco hodně akorát po vládu Alexandra Makedonského. A pak se to celé rozložilo, ta velká říše.

Aleš Havlíček:

Ale nemyslím toto. To Řecko mělo význam kulturní.

Ladislav Hejdánek:

Kulturní ano, jistě.

Aleš Havlíček:

Vždyť na tom je přece Evropa postavena.

Ladislav Hejdánek:

Jistě.

Aleš Havlíček:

Ne na tom rozmezí.

Ladislav Hejdánek:

Jistě, pravda. Ale jaksi já teď říkám, že tedy Evropa se stala kulturním pojmem díky tomu zprostředkujícímu úkolu, nebo té funkci Říma. A Řím, to byli strašliví barbaři. Ti nedosáhli jaksi kromě po právní stránce v ničem úrovně Řeků. A přece měli takovou obrovskou... Co když tady při jistém vzájemném ovlivnění oboustranném, taková ta historická... já teď mluvím proti sobě, ale jenom abych uvedl, že je potřeba o tom přemýšlet vážně. Vtipy nebo takovými nějakými deklasujícími poznámkami se toto řešit nedá. Je třeba uvážit, jestli to není náhodou také možnost, že... Mně to je jen osobně nesympatické, když vím, že Rusko původně byl takový malinký v podstatě městský stát kolem Kyjeva, Kyjevská Rus, malinko něco kolem, a Litva, to byl kolos jako dnešní Sovětský svaz takřka. A najednou, dneska víte, Litva je takhle mrňavá a Rusové... ono to nic sympatického není a je za tím obrovské barbarství a strašného krveprolití a já nevím co všechno. Jenomže totéž přece bylo v Evropě. Co jenom ve Francii bylo za krveprolití, než se dala Francie dohromady jako Francie? A co bylo krveprolití, když Řím začal ovládat tedy ty Galy a Germány a já nevím co všechno kolem a pronikat až do Británie a tak dál. To všechno. Ale dlouhodobě se může ukázat, že takový ten velmocenský záměr může vytvořit předpoklady k proniknutí jisté kultury. A stejně tak jako řecká kultura pronikla přes Řím do celé západní Evropy, tak stejně tak se může stát, že tradiční evropská kultura pronikne přes velkoruskou říši do východní Evropy a udrží se třeba i v té střední a západní Evropě. My to nemůžeme zcela vyloučit. Když uvážíte, k jakým obrovským společenským a politickým změnám došlo za posledních 200, 300 let v západní Evropě! Třeba Francie byla po ústupu ze slávy Portugalska a Španělska jaksi rozhodující, reakční, naprosto zastaralá, regresivní a já nevím, jak by se to ještě nazvalo, velmoc evropská. A najednou tam proběhla revoluce a najednou prostě svoboda přicházela z Paříže. Tedy těch změn bylo v Evropě dost a byly velmi rychlé. A kdo ví? Například je možná koncepce, že ta sovětská revoluce, tedy ta ruská velká revoluce, že mohla jít také jiným směrem a že prostě to zvládli lidé, jaksi ta ideologie byla nevhodná k tomu, a tak místo toho tedy, aby se orientovali na celolidské ideály, tak jich jenom používali jako zástěrku a v podstatě si dávali do pořádku své impérium, což se podařilo za strašlivých obětí a za ukrutných blbostí, kterých se natropil Stalin, ale podařilo se tedy vybudovat z této země, o které se říkalo, že je to obr na hliněných nohou, tak se z toho podařilo vybudovat druhou supervelmoc světovou. Poslyšte, po konsolidaci této velkoříše je docela myslitelná obrovská sociální změna, revoluce, anebo superrevoluce, která najednou postaví ty Rusy

do pozice, jakou měla svobodná Amerika po vítězství nad Anglií. V zásadě to nelze vyloučit. A když mluvíme o té europeizaci Ruska nebo poasištění Evropy přes Rusy, tak myslíme v těchto dlouhých perspektivách. A právě v těchto perspektivách se může stát toto, čili já bych to nevyločoval. Já si myslím, že rozhodující musí být vědět, co to je Evropa, a pak kdo bude pro, ten je náš. Tady jde o to, jestli... Fakt je, že na Západě si té evropské minulosti moc lidí vědomo není, to je pár intelektuálů. Ono to asi v Rusku není o nic horší, ale kdo ví, jestli tam situace není velice příznivá pro to, aby se to rychle provalilo přes celou zemi a aby o té europeizaci tam začali sakramentsky rychle uvažovat všichni. Je to možné.

Aleš Havlíček:

Oni dlouhou dobu vůbec tento problém neměli teď v poslední době. Měli své vlastní vnitřní problémy. A najednou postaví problém Evropy vůbec, že chtějí postavit Evropu, aniž by ještě vyřešili problémy vlastní, které doma mají. To je dost zarážející.

Ladislav Hejránek:

Četl jste Démosthena někdy? Doporučuji vřele. To je poslední velký politik a řečník řecký před definitivní porážkou. A ten tam... Řekové si nedovedli vyřešit svoje vlastní problémy, ti se tam pořád pošťuchovali a pořád se mlátili a vždycky dva tři státy řecké uzavíraly spojení s Peršany, s úhlavními nepřáteli Řecka, a zas potom se to vyměnilo a navzájem se mazali, oslabovali se, a tím přestali být schopní odolávat. A teď když si přečtete Démosthena, tak to je velká řeč pro Evropu. Co měl co kecat, co se měl o co starat, o nějaké kulturní ideály, když se Řekové sami nemohli zbavit svých vlastních problémů, nedovedli vyřešit své problémy.

Aleš Havlíček:

Problém také vzniká v tom, nakolik tato nová Evropa bude v kontinuitě s tou starou a nakolik tedy bude postavena z vnějšku.

Ladislav Hejránek:

Z vnějšku se postavit nedá. Ale ta kontinuita, doufám, nebude velká. Ta musí být ideová, ale jinak je spousta věcí, na které by se navazovat nemělo.

Aleš Havlíček:

Ne, já netvrdím, že by ta kontinuita musela být ve všech bodech dodržena, že naopak se má vždycky vzít to nejlepší z toho.

Ladislav Hejránek:

Ano, přesně tak, vybírat selektivně.

?? (00:25:07):

Já bych tu debatu o tom Evropském domu nijak nepřetěžoval, protože mně se zdá, že to zas tak velká myšlenka není. Zatím rozšiřují jenom to, že by to mělo mít jednu střechu, ale v každém kvartýru si bude každý dělat svůj starý bordýlek, jak ho umí. Takže to v podstatě zůstane.

Aleš Havlíček:

Tam šlo o to v podstatě na začátku tedy, že ať už jsme hovořili předtím o těch dějinných událostech, že najednou se může podržet jenom slovo a ten pojem celý, který bude nasouzený tomu, že...

?? (00:25:45):

To je ono.

Ladislav Hejránek:

Jenže to, co politici říkají, to většinou nemá dlouhého trvání. Důležité je, co dělají. A já bych

přinejmenším chtěl vyslovit určitou naději, nebo takový pozitivní odhad víc než naději, že za tím heslem o Evropském domu je jednak vědomí určitých skutečností a jednak určitý program. Ten program je především hospodářský a technický. Sovětský svaz je opravdu značná síla, ale má některé hluboké nedostatky, a ty nedostatky může se pokusit napravit pouze za pomoci ze západní Evropy. A protože Čína si pomáhá, a to je největší problém Sovětského svazu do příštího století, Čína si pomáhá zejména za pomoci Ameriky a Japonska. A Amerika bude ta poslední, která bude připravena pomáhat Sovětskému svazu, aby se konsolidoval hospodářsky a technicky, poněvadž nemá zájem podporovat svého největšího soupeře. Naopak bude co možná krmit Čínu, aby představovala větší a větší nebezpečí, pokud možno hospodářské, nikoliv vojenské, ale to právě je to rozhodující.

Aleš Havlíček:

A zase musí dávat pozor, aby ta Čína nebyla nebezpečím pro ni.

Ladislav Hejránek:

To taky musí, samozřejmě.

?? (00:27:45):

Aby se nedohodli ti dva.

Ladislav Hejránek:

Tak pro Sovětský svaz je ta možnost úzké spolupráce s Evropou vlastně optimální příležitostí, kdyby se to podařilo. Čili to je myšlenka rozhodující. Ale když to udělá, co to pak bude dělat, to je jiná věc. A Evropě... víte, co to znamená pro Evropu, tato... to buďte ujištěni, že to je obrovská perspektiva pro Evropu, to není jenom pro Sovětský svaz. Evropa je tlačena dost tvrdě Amerikou, to jsme viděli mockrát. Si pamatuji, v 60. letech jak najednou propukly znepokojivé zprávy, že americký zlatý poklad přestává být dostatečný, aby podložil měnu, poněvadž celé zlato se odstěhovalo do Západního Německa, do Evropy a zejména do západní Evropy. Podobně prachy byly hlavně v Evropě. A dolar od té doby jde dolů. A teď to prostě najednou začali dělat takovým způsobem, já ekonomice nerozumím, co to je, ale fakt je, že to fungovalo, že Amerika byla v obrovské krizi nějakého typu a stačilo, aby Reagan vyhlásil úrokovou míru nesmyslně vysokou, najednou se všechen kapitál převalil do Spojených států. A Evropa na to těžce doplatila. A byla zticha, neremcala a odůvodňovalo se tím: „Ale vlastně když ten dolar půjde nahoru a naše měny půjdou dolů, tak my zas budeme víc moci vyvážet.“ Což se stalo, načež teď jim hrozí zase, když budou moci vyvážet, tak že za to... a tak dále. A podobně s Japonskem. Ta Evropa tedy vlastně není svéprávná pořád. Od této války není svéprávná. Pořád je pod dominancí americkou. Dokonce si na to zvykla tak, že přestala zbrojit a nechala za sebe zbrojit ty Američany. A teď si představte tu možnost obrovskou spolupracovat, teď jak to udělat, aby to nebylo nebezpečné, a přece jenom aby z toho měli to plus. A to je perspektiva této Evropy. A v této situaci by nějaká větší myšlenka mohla mít obrovský úspěch.

Aleš Havlíček:

Jenom jednu věc, kterou jste tady říkal, a ta už mě napadla víckrát předtím a už jsme o ní i tak mluvili dřív, to je to, když se něco takového jako ta Evropa vytvoří, že ono to má nakonec jistým způsobem vlastní život, nejenom jak bylo říkáno, že ta polis je vytvářena těmi lidmi, ale že když se něco takového vytvoří, že ono to nějak ožije.

Ladislav Hejránek:

Ožije a zejména to dává ohromnou příležitost, aby vyrůstali noví lidé v novém prostředí. I ti Evropané budou jiní pak.

Aleš Havlíček:

Víte, že nakonec to vypadá i tak, že ten člověk, který dal v podstatě... který založil tu Evropu, nebo když založil jakoukoliv polis nebo nějakou takovou dějinnou událost, tak že ona se mu jakoby

vymkne z rukou.

Ladislav Hejránek:

Tak to všechno. Všechno. Když vystřelíte šíp, tak ten ve chvíli, kdy ho pustíte, tak se Vám vymkl z ruky a už letí sám. Cokoliv uděláte, tak se vám vymkne takto.

Aleš Havlíček:

Ale podívejte se, když říkáme... ono zase to má tu stránku, že když říkáme, že to je vytvořené člověkem, že to nemá vlastní fysis, dějinná událost, tak se člověk potom ptá, jakým způsobem taková dějinná událost ožívá. Vždyť jsme přece říkali, že ona žije tím, že se na ni navazuje. Ale já jsem naopak jakoby teď chtěl říct, když jste to dneska před chvílkou zmínil, tak že najednou ta Evropa se tady vytvoří a ona sama tady něco udělá.

Ladislav Hejránek:

No, ona sama... to je díky tomu, že to pro lidi bude atraktivní a že té Evropě takto vytvořené dají své životy k dispozici, ať už z blbosti nebo z chytrosti.

Aleš Havlíček:

To se jim vymkne z rukou.

Ladislav Hejránek:

No, vymkne, když budou blbí.

Aleš Havlíček:

Ale vymkne se jim, když oni si ji sami ustaví, může se jim vymknout z rukou?

Ladislav Hejránek:

Může.

Aleš Havlíček:

Kde se to právě bere?

Ladislav Hejránek:

To je právě otázka politiky.

??? (00:32:42):

Ale nejen politiky. Vymknout se přeci může z rukou, nebo prostě se podělat může věc nejen proto, že na ní přestaneme mít zájem, ale proto, že to byla prostě blbost.

Ladislav Hejránek:

Jistě.

??? (00:32:57):

Máme na ní zájem, děláme, co můžeme, a ukáže se, že to je volovina, že to prostě nejde.

Ladislav Hejránek:

Ano.

??? (00:33:04):

To je druhá a velmi důležitá věc.

Ladislav Hejránek:

A častá.

Aleš Havlíček:

Ale je potřeba na tu věc navazovat neustále, protože bez toho navazování ta věc není.

Ladislav Hejránek:

Pochopitelně. Když lidé vědí, že to je blbost, a přestanou s tím spolupracovat, ona opravdu pak je neúčinná. Jenomže většinou ty největší blbosti jsou takové, že lidé se tomu oddají. Ty jsou nebezpečné. Blbost, která vypadá jako blbost, nebezpečná není. Blbost je nebezpečná, když vypadá jako něco velkolepého. To je třeba konkrétně nebezpečí ideologizace nějakého příštího fašistického režimu, že prostě by začal se zas dovolávat nějakých humanitních zásad, a přitom by v podstatě fašizoval společnost. To je možné.

Martin Šimsa:

Já bych ještě jenom chtěl říct, že jak jsi mluvil tedy o té šanci, že by se tedy Sovětský svaz otevřel víc západní Evropě a celá Evropa tím pádem by (00:34:13). Je sice pravda, že je v tom určitá šance tedy pro západní Evropu a pro Sovětský svaz, že by se tedy europeizovala. A naopak zas na druhou stranu je nebezpečí v tom, že to může znamenat, že tedy ji naopak lépe poznají, že tam bude užší vztah, že tam vznikne tedy větší ekonomická vázanost a může tam přijít někdo další než Gorbačov a může na to zase doplatit ta Evropa.

Ladislav Hejránek:

Jistě.

??? (00:34:43):

Tak já myslím, že nakonec poslední pokus byl polský vybudovat socialismus v Polsku za americké dolary. A jak skončil? Skončil, jak skončil. A co nastalo? To nikdo nečekal. Dneska je tam ekonomika postavená, alespoň vyhlášená v takových pravidlech, jako byl volný kapitalismus v minulém století.

Ladislav Hejránek:

Ano, dokonce ani ne jako dnešní, což je tedy vidět, jaký to je krok zpátky. Ovšem z toho feudalismu je to krok dopředu.

??? (00:35:27):

Jestli by byl podobný pokus nechat si pomoci západoněmeckou markou, tak je možné, že se to bude opakovat, ovšem to bude větší rachot. (smích)

Ladislav Hejránek:

Ale pravda je tedy, že nikdo na světě neví, co by se mělo dělat. To je důležitá věc. Vracet se z našich zemí k tomu kapitalismu notabene minulého století je idiotství první kategorie. Ten kapitalismus přece nevyhovuje. To, že tam mají výbornou elektroniku, ještě neznamená, že celý kapitalismus nestojí za pendrek. A to, že už nevíme kudy kam a že začneme tedy prostě vyprodávat sami sebe a pouštět sem firmy, které budou mít 95procentní účast na tom – u nás ne, u nás ne, ale v Polsku už mají jakoukoliv, v Maďarsku také, dokonce v Sovětském svazu můžou mít nadpoloviční už –, tak u nás to bude dřív nebo později také. To je jenom opatrnost nějaká. Ale prostě dobře, oni sem zavedou jistě... je to lepší než zavádět ten starý... Oni budou muset, když budou zbaveni na tři roky placení daní, tak budou chtít, aby se to jednak rozjelo rychle, aby na tom vydělali co nejvíc ty první tři roky, a za druhé aby to opravdu fungovalo, takže tady se najednou zase zjistí, jak se to dá dělat, aby to fungovalo, jenomže přece to není celkové řešení. To jsou malé záplaty. Ale pokud jde o celek, nikdo neví jak. Jednak Gorbačov neví, co vlastně má dělat, to prostě je zkouška. On ví, že to musí být jinak, ale jak, neví, protože nemá koncepci. To je nebezpečná věc. Další věc je, že třeba socialisté západní Evropy, že nemají představu, co by měli dělat. Oni po druhé světové válce tedy se prosadili, poněvadž tedy to

byl nápor socialismu, a co udělali? Jediný jejich vynález je sociální stát, který pečuje o každého posledního občana. To je výborná věc, jenže zároveň to znamenalo obrovský pokles morálky pracovní, morálky a vůbec celé společnosti.

Aleš Havlíček:

Že se ho zbavili, toho občana.

Ladislav Hejránek:

Jistě. A dál nevědí, co budou dělat. Si představte historii Anglie, která doplatila na to, že tam se střídaly vlády a vždycky to všechno postátnily a zas to prodávaly do soukromého vlastnictví. A pokaždé při tom ta společnost prodělala. Proto je v Anglii ta půda.

Aleš Havlíček:

Ale to je i za Thatcherové teď. Ona to taky jednu dobu dala státu, teď to zase dává soukromníkům. To je za ní taky ještě. Nejenom za (00:38:56).

Ladislav Hejránek:

Ne, oni nevědí, co dělat. Ani konzervativci, ani socialisté nevědí, co dělat. Tváří se jako to. U nás teď je móda neokonzervatismu, ale jenom to je salónní záležitost. Fakticky kdyby kdokoliv z těch, který to vyznává, se dostal k činu, tak neví, co má dělat. To jenom kecat se o tom může. Fakticky to je problém. Čili tady opravdu asi to volá po celoevropském řešení nějakém. To není žádné řešení prostě se dostat, jak si to představují třeba Poláci většinou, dostat se ze sféry sovětského vlivu. Myslí si: „Čím hůř, tím lépe, Sovětský svaz na nás nebude mít zájem. Když budeme tady proděleční tak, že tady už nebudeme mít ani kalhoty, tak co z nás bude mít? Tak odejdou.“ Omyl! Hluboký omyl! To je katastrofismus. To nemá žádnou perspektivu.

??? (00:39:55):

Oni musí připustit Poláci, že opravdu ti komunisté tam jsou a nedá se to udělat tak, že by ze dne na den tam najednou nebyli.

Ladislav Hejránek:

Samozřejmě, že ne.

??? (00:40:03):

To prostě nejde.

Ladislav Hejránek:

A zároveň vidíme, že je absurdní jít jejich cestou, poněvadž jich tam bylo 10 milionů a přes noc nebyli. Jeden puč Jaruzelského stačil a byl šmitec. Čili tím spíš nemá smysl myslet tímto směrem tady. A co tedy? Tak tady skutečně tedy nám chudáčkům Středoevropanům nezbyvá nic jiného než vymyslet, jak by měla vypadat ta Evropa, vymyslet něco opravdu pěkného. Čili odvaha.

??? (00:40:41):

Slyšel jste Jakeše, když se ho ptali ti západní Němci?

Ladislav Hejránek:

Ale no dobře, no tak...

??? (00:40:44):

Jasně, my do Evropy přispějeme akorát dozbrojením, ale proto mě zarazí třeba ten Komárek, ten šéf toho Prognostického ústavu, který nakonec řekne, že my a východní Němci máme v nejbližší době, pokud se dáme tou správnou hospodářskou cestou, dosáhnout úrovně Rakouska a Itálie. On to napíše

normálně, předtím zkritizuje to naše hospodářství, ukáže, v jakém je srabu.

Ladislav Hejdánek:

Ještě že neřekl Řecko a Portugalsko.

??? (00:41:11):

Ale řekne Rakousko a Itálie. A oni chtějí, oni chtějí...

??? (00:41:15):

(00:41:17).

??? (00:41:24):

To zase vznikne Rakousko-Uhersko.

??? (00:41:27):

Oni chtějí začít, ale oni nemají vyřešený problém celý. Oni ho chtějí zatím vyřešit ekonomicky. Oni chtějí začít prodávat naši pracovní sílu.

Ladislav Hejdánek:

Oni nevědí. Ale to není ani ekonomické samozřejmě. To je prostě flikování naprosté. Ale helejte, čím mají míň myšlenek, tím lépe, poněvadž nebudou je realizovat. Já mám za to, že nejdůležitější teď je nějaký čas. Já bych byl pro to, aby tam Jakeš zůstal a ta jeho svita nějaký čas, aby se tam neprodrali moc rychle ti noví ostří hoši, poněvadž ti okamžitě budou dělat nějaké reformy a katastrofu tady budeme mít natotata. Čili tady je potřeba teď trošičku nějakou liberalizaci politickou a příležitost k tomu, aby se talenty ukázaly jako talenty, poněvadž teď kdyby se začalo něco měnit, tak prostě zase držky budou vepředu. Kdo bude žvástat šikovně, chytře, tak bude ihned populární, a nikdo se nebude starat, jestli politice rozumí nebo ne, jestli je kompetentní nebo ne. Hlavně že žvástá. Teď jsme v situaci, kdy opravdu spásonosný osel by mohl opět se dostat... jistě, poněvadž stačí oslovit. To našťestí v českém národu není velká pravděpodobnost. Když někdo moc kecá, tak většinou moc se na něj nedá. Už se tady Gorbačovovi začalo říkat Hovorka, takže (00:43:01). Ale stejně já mám dojem, že opravdu tady je nejdůležitější nejdřív vytvořit situaci, kdy se ukáže kvalita lidí. A to zatím není. Tady se nemohla kvalita ukázat 40 let.

??? (00:43:15):

A myslíte, že je zájem o to ukázat?

Ladislav Hejdánek:

Ale čím zájem? Náš zájem je, aby se ukázala. Náš občanstva, náš obce.

??? (00:43:24):

No jo, ale těch lidí, kteří ten zájem mají, je ještě pořád málo.

Ladislav Hejdánek:

Tak musejí tlačit trošku. Bez toho to projedeme opět. Teď je příležitost, a pokud ji propaseme, tak zase budeme čekat dalších 40 let.

??? (00:43:37):

Ale vezměte si to, že ten socialismus těm lidem po té válce v podstatě dal tu šanci, všichni se jí jakoby chytili a on jim to okamžitě všechno sebral. A teď já nevím, teď už ji...

Ladislav Hejdánek:

Tu jim nesebral socialismus přece.

??? (00:43:53):

Ne, nemyslím jako vůbec takovou tu ideu nějakou, že ti lidé se pro to nadchli, pro tu věc.

Ladislav Hejdánek:

Jistě, ale ta jim to nesebrala.

??? (00:44:00):

Ale teď už jim ji nedá. Teď už opravdu se to v tom celém globálním pohledu nedá, není co jim dát těm lidem také, proto není možné to řešení. Až se těm lidem bude... jo, může se jim dát to, že tedy se sem natáhne ten kapitál zvenku a může se jim dát to, že budou mít peníze. To dlouhou dobu teď neměli. A že si budou moct koupit tedy něco. To je jediné. A jinak jim není co dát.

??? (00:44:29):

Zůstane tady ten...

Ladislav Hejdánek:

Počkejte...

??? (00:44:32):

Také je problém, že hlavně lidé nevěří. I když jim něco slíbíš, tak lidé nevěří.

??? (00:44:36):

Ale ty peníze jsou jediné ještě, kterým věří, protože ty mají na ruce. A právě že není nic jiného, co jim dát.

Ladislav Hejdánek:

Muselo by být ještě co za ně koupit.

??? (00:44:45):

A aby se jim mohlo něco dát, tak ti lidé se musejí přivést k tomu, že by mohli začít něčemu věřit. A to je zase dlouhá doba.

Ladislav Hejdánek:

Jistě. Bez toho to nepůjde.

??? (00:44:55):

To není otázka ze dne na den.

??? (00:44:56):

Pak tedy by zvítězilo to, jak říkáte, že u nás ať zatím se to drží takto, že pak postupně se může něco takového jako minimální důvěra vytvořit.

??? (00:45:10):

A toto mluví právě pro ten Evropský dům, který, jestli jsem to dobře pochopil, jste projevovat takovou určitou obavu z toho, že jestli to, co jim dát právě, je ta šance tedy té nové (00:45:24) Evropy.

Martin Šimsa:

I když já tedy ještě si myslím, i když já tedy ekonomice tolik nerozumím, ale kdyby se to otevřelo, tak jako není vůbec jisté, že by ty peníze tady byly, protože bychom museli právě obstát v konkurenci s tou západní Evropou, a že jak se třeba ukazuje v tom Maďarsku, kde teď už otevírají akciové společnosti a mají burzy a tak, a přitom zdražují. A jako ten už je konvertibilní...

Ladislav Hejdánek:

To patří k věci. To patří k věci.

?? (00:45:50):

To jede už. Prostě tam přijímáš, vyhazuješ, přijímáš, vyhazuješ a jede to. Ale pokud jako budeš muset jenom pořád vydávat...

Ladislav Hejdánek:

Jakmile se tady budou zavádět ty podniky, které budou mít z většiny akcionáře západní, tak výsledek bude ten, že za prvé tam bude velmi tvrdá kontrola práce a výborné výděvky. Takže bude rvačka o to, kdo se tam dostane, ze začátku obrovská, a pak čím dál menší, protože tam bude takové práce, že nikdo to nebude chtít dělat, poněvadž jsou tady lidé tak líní a tak zvyklí. A teď prostě tam vydrží...

[STRANA B]

Ladislav Hejdašek:

A nikoliv tím, že budou (zvuk 00:00:02) ještě více a ještě silněji. Prostě budou vědět, jak na to. A tím nastane tedy ten rozdíl mezi lidmi, kteří budou mít prachů fůru a budou je mít tedy... a díky konvertibilitě měny si budou moct koupit cokoli, poněvadž se to bude dovážet, a na druhé straně tady budou lidé naprosto tedy... ta nová chudina, kteří budou brát ty prachy jako dosud, ale nic si za ně nebudou moct takřka koupit, protože sotva se obživí co do žrádla. A bude to jako v tom Maďarsku. To se velice rychle vyrovná.

?? (00:00:47):

Tam skončili nezaměstnaní a tak.

?? (00:00:54):

Jak řekl jeden kapitán průmyslu v televizní debatě nedávno, že potíž je v tom, že u nás nechtějí lidi pracovat ani za peníze. (smích) Takže dokonce ani za peníze. To je nová kvalita, která tady vznikla za 40 let. (smích)

Ladislav Hejdašek:

16. 1. 1989, Politická filosofie 2. Jak víte, dneska musíme dodělat to, co jsme nedokončili minule, a pak postoupíme k tomu dál, k dalšímu tématu. To další téma bude, i když nebude přímo historické, tak bude jaksí historicky provedeno takřkajíc, nebo v souvislosti. Tak teď nejdřív k tomu minulému tématu ještě. Filosofická politika musí ze všeho toho, co jsme řekli, restituovat myšlenkový přístup k lidské společnosti v jejím celku a ve všech jejích aspektech a při každém metodickém vymezení tématu musí pamatovat na širší politické kontexty. Co to znamená restituovat? Protože v moderní době ty společenské vědy si rozdělily tu tematiku mezi sebe a neexistuje žádná úhrnná společenská věda, která by se na to všechno dívala z jednoho pohledu, z jedné perspektivy. I v těch duchovědách, nebo v těch společenských vědách došlo k něčemu podobnému, jako došlo kdysi v přírodních vědách, že si ty jednotlivé vědy rozdělily tu skutečnost, tu politickou společnost si rozdělily mezi sebe a teď máme celou řadu disciplín, které se tou společností politickou zabývají z nějaké strany. Máme ty tradiční – psychologie, sociologie. Ta psychologie, aby bylo jasno, že se týká té politické společnosti, tak se tomu říká sociální psychologie, na rozdíl od individuální. Sociologie, ekonomie, věda právní, prostě všechny si něco z toho... ale vlastně bez filosofie politické bychom tady neměli vlastně celkový pohled na společnost. A to ne celkový v tom smyslu, že by to všechno shrnoval, nýbrž že od samého začátku by držel tu zásadu, že musí všechno vztahovat k tomu celku. Čili nejde o to, abychom dali výsledky těch jednotlivých věd dohromady, čili v nějaké encyklopedii, a měli tady vědu o společnosti. To nejde. To se dá udělat fúze. Ale fakticky my potřebujeme tady nějakou disciplínu, která by udržovala ten vztah k té politické společnosti jako k celku a ještě navíc aby pamatovala na ten celek úplně, ten celek veškerenstva, a v něm viděla místo té lidské společnosti. Takže proto mluvím o restituci. Kdysi dávno – můžeme předpokládat, že to jakž takž bylo konstituováno, nám by to dneska nestačilo – ale ta jednota tam byla jaksí nějak přítomna, nebo hodně ještě byla přítomna, víc mnohem než teď. A dnes tedy stojíme před úkolem to restituovat. A skutečně není žádná jiná disciplína než právě politická filosofie, která by toto mohla provést. Díky tomu, že to bude filosofie, byť politická, to znamená každá filosofická disciplína musí vždycky mít ten vztah k celku jako filosofie celá.

?? (00:05:36):

Takže je to znovuustavení, jo? Restituce?

Ladislav Hejdašek:

Ano. Ano, to je znovuustavení. Tak například takové to úhybné stanovení – a občas skočím do příkladu, těch příkladů bylo nespočetně mnoho, a tak jenom to, co je pro nás tak trochu bližší a aktuálnější – třeba úhybné stanovení přehradu mezi právními závazky a normami mezinárodními a vnitrostátními. To je to, o čem jsme tady kdysi mluvili, jestli si na to pamatujete. Docentka Srnská na Právnické

fakultě nejdřív napsala článek do Právníka, potom napsala knihu, která vyšla v Akademii. A její stanovisko je, že ta stodvacítka, jak o tom hovoříme, to jest ten dvojí koš, nebo ty dva mezinárodní dokumenty o lidských právech, které podpisovaly a ratifikovaly všechny státy evropské s výjimkou Albánie, tak to je mezinárodní dokument pro ni. A ona říká, že neexistuje přímá samozřejmá vazba mezi vnitrostátním právním řádem a mezi právním řádem mezinárodním. To tam najdete už v tom článku a pak to zopakuje opatrně, poněvadž byla kritizovaná, opakuje to znova v té knížce, která tam vyšla. Tak toto je příklad, jak... samozřejmě tady to není z vnitřních vědeckých důvodů, to je z naprosto oportunních důvodů poskytnout státu důvod, když podepsal a ratifikoval mezinárodní pakty, proč je neuplatňuje, poněvadž to spolu nesouvisí, to je naprosto utilitární pragmatická záležitost. Ale tady vidíme, že ta věda je schopna toto dělat i jako věda, že se pokouší o argumentaci vědeckou, která do jisté míry je analogická s jinými případy, kde to bereme. Tak, a tím spíš potom, když jde o ten celek. Tady se ztrácí ta integrita, dokonce když jde o právní řád jenom, mezinárodní a vnitřní, a je oddělen cenzurou, propastí. Toto je tendence, proti které samozřejmě filosofická politika nebo politická filosofie musí tvrdě nastoupit kriticky. Zároveň však filosofická politika musí vidět politický charakter i takzvaných nepolitických aktivit a vztahů ve společnosti, tedy v politické společnosti. To jest nemůže oddělovat nebo vydělovat takzvanou soukromou nebo osobní sféru lidského života od sféry veřejné, společné, společenské, tedy politické v tom užším smyslu, jak běžně o tom hovoříme. Čili z hlediska politické filosofie neexistuje žádná zásadní a principiální mez, hranice, propast dokonce mezi soukromou a veřejnou sférou. Takže když budeme řešit potom nějaké konkrétní případy, tak nikde nebudeme brzdit. Prostě soukromý život je právě tak politický život jako život veřejný.

??? (00:09:51):

A to klademe, nebo to nějak vyargumentujeme?

Ladislav Hejránek:

Tak to klademe, ale klademe to prostě už na základě toho metodického přístupu, který jsme vyhlásili, to znamená jestliže jde o vztah k celku, tak to nemůže znamenat, že tady budeme rozdělovat něco tak, že není přechod z jednoho do druhého. To je tedy ten celek. Už toto nám stačí prostě, abychom věděli, že privátní a veřejný, že prostě to je jenom pomocné dělení, ale víme, že jak se lidé soukromě chovají, že tak vypadá společnost, a jak vypadá společnost, má to zase vliv na to, jak se soukromě chovají. Tedy nejrůznější analýzy společenské ukazují, že upadá společnost právě tak v soukromí jako na veřejnosti, a nebo naopak když se zvedá úroveň veřejnosti, že se musí zvedat i úroveň také v privátní sféře. Domnívat se, že obnovíme naši společnost tím, že uděláme lepší ekonomii, je nonsens. Tam musí být mnoho jiného. Je to nonsens za prvé, že nejde jenom o reformu ekonomickou, nýbrž také politickou z důvodu, který nám je jasný, protože všechno souvisí se vším, je to celek. Ale navíc je nemyslitelná bez reformy mravní, to jest bez toho, že úroveň vztahů mezi lidmi i v soukromé sféře se zvedne. To není moralizování pro nás, my pro to máme zcela věcný důvod, proč tak soudíme – protože to patří dohromady, je to celek a my to musíme posuzovat v celku. Žádné takové odlišování a tak dále. Mimochodem minule jsem zmínil toho Machiavelliho. To je příklad té deformace, kterou přinesla ta moderní forma myšlení, že se jednotlivé disciplíny od sebe tedy oddělují a mají své jakoby vlastní zákony, zákonitosti, a tak prostě politika a morálka spolu nesouvisí podle Machiavelliho. Přesně řečeno – politika musí počítat s tím, že nějaká ta morálka je, ale ne že by ji pro sebe uznávala, nýbrž musí s ní realisticky počítat, že když lidé holt ještě pořád nějakou morálku mají, tak ten politik musí o tom vědět, ale sám ji nemusí držet.

??? (00:12:33):

Kdežto Aristoteles držel, že politik musí mít ctnosti mravní.

Ladislav Hejránek:

A tím spíš ještě tedy to držel Platón, to vlastně Aristoteles má od Platóna, poněvadž Platón byl právě přesvědčen, že vedení ve společnosti v polis musí mít právě ti nejlepší, to je aristokratická politická

filosofie u Platóna, ale aristokratická v tom původním smyslu, tedy ti aristoi, to jsou ti nejlepší, tak hoi aristoi, to jsou prostě ti, co to opravdu mají dělat, co to umějí, co jsou k tomu povoláni. A nejpovolanejší je filosof podle Platóna. Takže samozřejmě Aristoteles, když už je tak trochu realista, tak aspoň aby měl ty (00:13:29).

??? (00:13:29):

Ale ten se nesmí ženit, ten filosof, a nebo počkej, musí souložit na pokyn nějak.

Ladislav Hejdánek:

Jenom aby měl filosofické děti.

??? (00:13:48):

Neexistuje rozdíl mezi soukromou a veřejnou sférou.

Ladislav Hejdánek:

Ano, ano. Filosofie – teď je nové téma, nová kapitolka – filosofie je bytostně, to jsme si říkali od začátku, filosofie je bytostně spjata s reflexí. Reflexe, to je ten vzduch, který filosofie dýchá, nebo ta krev, která jí koluje v cévách, ta reflexe, to je prostor, bez kterého se nehne filosofie. Čili je bytostně spjata s reflexí. A na reflexi je založena. Je reflexí ustavena. Co to znamená v našem případě? Znamená to, že ono radikální rozšířené pojetí polis a všeho politična, to jest na celou politickou společnost, musí filosofie vztahovat také na sebe. Když si filosofie uvědomí, že se k politické společnosti musí vztahovat jako k celku, tak v tom celku opravdu musí být vše, to znamená tam musí vidět také sebe. To znamená především, že každá filosofie má určitý politický charakter, se ještě neříká jaký, ale prostě politický charakter v tom smyslu, že tam má vždycky nějaké místo v té společnosti politické. Filosofie nemůže stát mimo. A že tedy takzvané nepolitické filosofování přesto vždycky představuje určitou politiku, alespoň v tom filosofickém smyslu. Filosof, který se tváří, že mu do té politiky nic není, dělá určitou politiku. A proto je falešný filosof, špatný filosof, protože on politiku dělá, a myslí si, že nedělá. Ale cílem filosofie, to je jedna ze základních věcí, filosof chce vědět přesně, co dělá, když filosofuje. Nemůže připustit, aby filosof něco dělal a nevěděl, že to dělá. Proto je filosofie reflexe, aby vždycky znovu zjišťoval, co vlastně udělal, když něco udělá. Filosof už tím, že se tady ustavila politická společnost, celou svou existencí se zařazuje do té politické společnosti, a když o tom neví nebo nechce vědět, tak je špatný filosof. Protože však je filosofie reflexe, musí tuto skutečnost, totiž že se zařazuje vždycky do té politiky, zařazuje do té politické společnosti, tuto skutečnost musí reflektovat, musí si to uvědomit. To znamená – filosof musí pěstovat své politické sebeuvědomění. Když to nedělá, je špatný filosof. Prostě filosofie se bez jistého typu porozumění politice a politické společnosti nedá dělat. A nebo se dělá špatně. Svou neuvědomělou, nevědomky uplatňovanou političnost musí filosof změnit v političnost promyšlenou a plně uvědomovanou, to znamená ustavičně znovu reflektovanou a na základě těch reflexí ustavičně znovu revidovanou. Filosof se může politicky mýlit, ale své omyly musí reflektovat, odvolat, napravit, změnit svůj politický přístup. K tomu je ta jeho filosofická reflexe, aby nahlédl, kde udělal politickou chybu jako filosof. Pořád mluvíme tedy, že to je filosof. Nejde o to, co dělá mimo filosofii. Teď mluvíme, co dělá jako filosof, ale jako filosof musí mít nějaký ten politický charakter, politický profil. A tak dospíváme k závěru, že řádná filosofie musí být vždycky politická. Tento požadavek musíme zejména klást na velké myslitele. Malý myslitel si může dovolit takovou tu specializaci a říct: „No, víte, já se vyznám jenom v Aristotelovi, ale ty stoici, to už jako není můj kšeft.“ To může, takoví jsou. Jenomže ti jsou dobří, jako je dobrý kopáč, betonář při velkých stavbách, ale někdo musí být stavitel, jinak tito lidé nejsou k ničemu. Jsou užiteční, bez nich by to nešlo, ale někdo tady musí dělat tu práci, která to dává dohromady. A proto zejména ty naše nároky musí být kladeny na ty největší filosofy a velké. Existují také filosofičtí a vědečtí rabové, takoví ti polootroci, řemeslníci nebo... to je potom jiná věc, tak každý podle svých sil, podle svých možností a tak dále. Ale pak takový člověk nesmí kecat do těch celkových záležitostí, musí si být vědom toho, že na to nestačí.

??? (00:20:26):

Mohl bys vždycky uvést nějaký příklad, kdo je ten velký filosof?

Ladislav Hejdánek:

(smích) Každý o tom ví, každý o tom ví. Však my se k tomu také dostaneme. Právě to, co mělo přijít dneska, to bude historické, ale já si dám bacha na to a začnu úplně začátkem filosofie, tam to všechno ukážu. Samozřejmě copak je toto možno říkat a nemyslet při tom na Heideggera? Čili řádná filosofie musí být vždycky politická a tento požadavek musíme zejména klást na velké myslitele a velké filosofické soustavy. Třeba André Comte-Sponville, který přijde v polovině příštího měsíce nám sem, už tady jednou byl, tak ten teď měl... účastnil se ve francouzské televizi takové diskuse o Heideggerovi, tam je to teď žhavé, tam jsou pořád teď... takový celý blázinec kolem Heideggera, to Farías napsal, a teď proti němu zas ostatní a velká diskuse a tak dál, tak také v televizi. Dvě hodiny v televizi diskuse filosofické o Heideggerovi a vůbec o té otázce filosofie politiky a tak dál byly řečeny. A tam, prosím, to je něco, co u nás neznáme. Je to strhující, chvílemi se hádali tak, že takřka nevíte, kdo co říká, poněvadž všichni mluví najednou. A ten Comte-Sponville tam jaksi říkal jednu základní tezi, že musíme uvážit jaksi, že nejde o to moralizovat Heideggera, klást na něj etická kritéria, nýbrž vidět, že nemá žádnou etiku. To je námitka filosofická. Ne že se choval neeticky, ale že nemá filosofickou etiku, že v jeho filosofii etika chybí.

??? (00:22:46):

To říká (00:22:46) také o Heideggerovi.

Ladislav Hejdánek:

Jistěže, ale rozumíte, to je tedy věc... nám nejde o to, jak se kdo chová politicky, mimo filosofii, nám jde o to, jak se chová politicky jako filosof. A jako filosof udělat to, co udělal Heidegger, to je trapas. Ne že to udělal mimo.

??? (00:23:09):

A nechybí to celé v moderní filosofii?

Ladislav Hejdánek:

Přesně tak! To je můj dodatek, nebo má námitka, že když se mluví o Machiavellim, tak každý si myslí, jaký je to velký objev a jaká je to novinka, moderní, a já nevím co všechno. A tady to končí. To je ono. Když Heidegger říká, také je kvůli tomu napadán naprosto nevěcně, když říká, že co to je ta moderní doba, že vlastně amerikanismus, bolševismus a nacismus že je totéž, v zásadě že to je totéž, že to je prostě industrializace života. A teď tam uvádí jako jeden z příkladů, že existuje industrie a likvidace lidí. A jde dál. Jenom to uvede. Teď je napadán, jak to, že o tom takto věcně mluví, že to klade do roviny všechno, jednak tedy ten amerikanismus že tam dává, že to urazilo mnohé, ale za druhé tedy industrie a teď tam mluví o kouřících komínech a já nevím co ještě. Teď si nevzpomínám, o čem tam mluví, mohli bychom dodat kuřata nebo vyrábění mléka a tak dále, toto všechno, a mezi to industrie a likvidace lidí v plynových komorách. Ale to je přesně to, co formuloval poprvé Machiavelli, že ta politika prostě má své prostředky a své zákonitosti a že na ni nemůžou být aplikována kritéria z jiných disciplín, například z etiky. To je přesně ono.

??? (00:24:57):

Ještě k tomu Heideggerovi – podle toho, co jsme si řekli, by nám mělo ale vadit i to, že to udělal mimo vlastně tu filosofii.

Ladislav Hejdánek:

To ne, tak on to udělal jako filosof.

??? (00:25:08):

Dobře, ale Vy jste řekl, že nám ani tak nevádí jako, že to udělal, ale že to vadí v té filosofii. Ale podle toho, co jsme si řekli, vlastně do toho patří všechno, i ten soukromý život, čili vlastně by nám to mělo vadit i...

Ladislav Hejdánek:

Jistě, jistě. Jenom já to připomínám proto, abychom vždycky jaksi ten hlavní důraz viděli pro sebe metodicky v tom, v čem je filosofická chyba v té údajné nepolitickosti nebo falešné politickosti, že nám teď nejde o posuzování člověka bez ohledu na to, jestli je to fyzik nebo filosof a tak dále. Nám jde teď... samozřejmě to patří do té jednoty, ale nám půjde o politickou filosofii, čili nám jde o to, jestliže je pravda, že každá filosofie řádná musí být politická, tak to znamená, že zároveň nemůže být jakkoliv politická, nýbrž že i tam má jakási kritéria, že nemůže žvástat politicky, že si nemůže vymýšlet, že prostě to musí zdůvodňovat a ta její političnost filosofická že musí být nějakým způsobem kongruentní s celou tou filosofií. Tedy nás zajímá hlavně tato záležitost. A proto tedy se od toho Heideggera můžeme obrátit až k tomu Machiavellimu a nechat stranou, že chodil v holinkách. Machiavelli nechodil v holinkách. Ale v podstatě toto drží. Čili nás nebude urážet na prvním místě, samozřejmě uráží, ale nebude na prvním místě urážet něco, co s tou filosofií nesouvisí. Nás bude zajímat především to, co je filosofická chyba. Já doufám, že v té diskusi francouzské, že se ukáže, že tam konečně tedy se prosadí myslitelé, kteří přivedou tu diskusi na tuto rovinu, že ukáží tedy, že nemá cenu prostě shánět detaily, co všechno provedl ten Heidegger, nýbrž že je potřeba v jeho filosofii ukázat, kde ty chyby jsou. To je důležité. To už nás nemusí zajímat, jaké udělal jako člověk Heidegger blbosti. Těch blbostí tam jiní Němci udělali fůru, ještě víc možná. On zas toho tolik neudělal. Tam někteří udělali víc. Ale nás to zajímá, protože to je jeden z největších filosofů, ne-li největší filosof tohoto století. A teď jde o to, kde je ta filosofická chyba. Ta je nebezpečná. Proč není nebezpečný Stalin filosoficky? Protože to žádný filosof nebyl. Ten dělal určitě horší věci než Heidegger, ale to nemusíme analyzovat. Analýza Heideggera je důležitá proto, že ta heideggerovská filosofie je neobyčejně mocná, silná. Když to někdo čte, tak to pořád oslovuje ohromně. Teď nám jde o to – oslovuje to správně a Heidegger selhal lidsky, anebo je už chyba v té filosofii? A my si musíme na to ztraceně dát pozor, kde ta chyba v té filosofii je, protože ten velký filosof ovlivňuje věky. To je tedy to, proč mluvíme o politické filosofii a nikoliv o politickém profilu různých filosofů.

??? (00:28:36):

A ještě jeden problém, že ta jeho námitka, toho Comte-Sponvilla, když tedy tvrdí, že tedy nejde o to tedy... ta hlavní výtku spočívá v tom, nemá žádnou etiku, teď jde o to, že třeba tvrdí se, že Heidegger také nemá žádnou filosofii umění, a přesto esteticí z jeho samotného díla...

Ladislav Hejdánek:

Má filosofii umění velkou, to je dokonce jeden z největších myslitelů umění, Heidegger.

??? (00:29:05):

A co že se říká, kolego?

??? (00:29:07):

Že to nemá.

??? (00:29:08):

Jako přímo nějakou samostatnou knihu věnovanou samotnému tématu, nic takového nemá, že všechno se odvozuje z jeho prací, které nejsou přímo estetické.

Ladislav Hejdánek:

Ne, má, má. Ne velkou knihu, on taky velkých knih moc nenapsal, on napsal jedinou velkou knihu, to je Sein und Zeit, a potom asi dvě tři menší, takové střední knihy, že jedna je o tom Kantovi a tak, a jinak to jsou sborníky malých studií a pak velké knihy jsou jediné tedy teď, co vydávají ty přednášky.

Tak to je vždycky velká knížka, protože to je vždycky, co odpřednášel za celý ten semestr za dva, dokonce i za víc, jen toho Nietzscheho vykládal čtyři semestry.

??? (00:29:54):

Ne, já jsem to myslel jako v té souvislosti, to znamená... to ještě neznamená, že nemusí psát o etice, ale teď jde o to, jestli ta etika není...

Ladislav Hejdánek:

Tam není. Není. Není. Samozřejmě ta výjimka je v tomto, ale už se tím nemůžeme zabývat, musíme jít dál. Vzniká zároveň problém, jakého typu může a musí být filosofická političnost. To nemůžeme jen tak samozřejmě předpokládat, že prostě někdo si bádá v něčem, to nás nezajímá, a teď jestli je levý nebo pravý, nebo jestli patří k levému středu, nebo... a tak dále. Jde o to, jakého typu ta filosofická političnost může nebo musí být. A dostáváme se znovu k tématu vztahu mezi filosofií a ideologií, na který jsme už trochu narazili minule, ne podstatně. Eventuálně mohli bychom říci mezi filosofií a sofistikou. Tady zas určitý problém je s tím termínem. Když tady byl naposledy třeba Balibar a jiní, tak... prostě ve Francii teď je silná taková tendence, ale to už je starší, už jinde a v jiných dobách, ale teď zřejmě tam aktuální je revokovat a rehabilitovat sofisty jako významné myslitele starověku, kteří znamenají pro moderní dobu nejméně to, co ti velcí filosofové, a možná víc, protože právě všechny moderní systémy vlastně už jsou nějak in nuce obsažené u těch sofistů. A sofistika se bere jako pozitivní záležitost. Samozřejmě sofistika patří do filosofie, sofisté jsou filosofové a tak dále. Já jsem ochoten to revidovat časem, je to otázka trochu terminologická, ale v zásadě jsem nakloněn vidět tu sofistiku očima Sókrata a Platóna zejména, to jest velmi negativně, a to právě proto, že sofistika ztratila ten vztah k celku. Po mém soudu to je jedna z nejdůležitějších záležitostí, že ten vztah k celku ztratil jednak vědy speciální a jednak sofistika.

??? (00:32:38):

Takže tady to bude negace, jo?

Ladislav Hejdánek:

Ano. Já když budu mluvit o sofistice a o sofistech, tak to bude jako negativní. Tedy říkám, vztah mezi filosofií a ideologií, eventuálně vztah mezi filosofií a sofistikou, poněvadž ideologie je sofistika pro mě. To je můj... je jeden typ sofistiky. Tam, kde političnost nabude vrchu nad filosofičností, upadá filosofie do ideologičnosti, filosofie se stává ideologií. Naopak tam, kde filosofie nabývá vrchu nad politikou a nad političností, mluví se obvykle o utopičnosti. Taková typická utopičnost je, když Platón šel tam do těch Syrakúz uskutečňovat tu svou politeiu, tedy tu ideální obec. Tedy utopičnost spočívá v tom, že si někdo vymyslí něco, jak by to mělo být, a politicky je naivní a prostě neumí to uskutečnit a ono to ani uskutečnit nejde a tak dál. A to je velmi povrchní pohled, to neříkám já, ale takhle se obvykle tedy... Ale to si necháme na jindy, ten vztah k ideologičnosti a eventuálně k té sofistice, kromě toho, že tedy je to ztráta vztahu k celku. Filosofie z podstatných, to jest filosofických důvodů, nemůže zůstat jen u interpretace a u komentářů – tady svým způsobem opakuji to, co víte, že řekl Marx, ta 11. teze o Feurbachovi, co až dosud filosofové svět vykládali a jde o to jej změnit, tedy zformuluji to po svém, poněvadž ta formulace Marxova má některé vážné nedostatky – filosofie z podstatných důvodů, to jest z filosofických, to není nějaký nárok zvenčí, jak já interpretuji, Aleš nám tady někdy vyloží, jak to vidí jinak, já interpretuji tu koncepci Platónovu, jako že ten politický nárok na filosofii, že přichází zvenčí, od obce, tedy pokud by to byla pravda, tak se ostře od toho distancuji, filosofie má vnitřní filosofické důvody, proč být politická, proč se starat o obec. Pokud se ukáže, že takto to myslel i Platón, tak jsem tedy ve shodě s Platónem. Mně Platón tak protivný není, abych to musel nutně pořádkem strkat do autu. Tedy nemůže zůstat jenom u interpretace a u komentářů, u komentování politických činů a politického dění, i když to je důležitá věc, filosofie se musí starat o politické dění také tak, že interpretuje, co se to vlastně děje, a interpretuje to způsobem, jak to nikdo nedokáže, protože právě se na to nedívá filosoficky, ale filosofie musí bytostně vstoupit do politické arény, na agoru. Ovšem, a to hned je třeba dodat, nebude, nesmí se tam chovat podle běžných

politických zvyklostí, nesmí na sebe přijímat, podřizovat se politickým normám, jak je zvykem, její političnost musí zůstat v jistém smyslu nepolitická. To je takový termín, který u nás se zahnízl vlivem Masaryka, který takto interpretoval Havlíčka. Je to paradoxní formulace, ale zatím nevím, jak jinak, lépe bychom to mohli nazvat, a už je to zavedeno, čili můžeme se k tomu vracet, zároveň přihlášení k určité linii. Takže tedy filosofie musí vstoupit na agoru, ale bude se tam chovat tak, že politikům to bude k smíchu a nebo k vzteku. Ne že by to byla norma, že by muselo to tak být, ale že s tím musí počítat. Bude se tam chovat podivně, tedy v jistém slova smyslu pro filosofii v politické aréně platí to, co platí pro křesťana ve světě, to jest že tomu světu bude bláznovstvím. Filosof vždycky bude na politické aréně vypadat tak trochu a nebo dost jako blázen. Proto jsem si vážil Charty, protože všichni jsme vypadali tak trochu jako blázni. Ne že by to bylo zrovna dostatečné pro to, abychom byli filosofové, ale je to takový jeden z malých předpokladů. A co to znamená ta nepolitická politika, si ukážeme v některých příštích večerech, nikoliv v tomto, kdy chceme mluvit o něčem jiném ještě předběžně, totiž jak vypadá ta politická přítomnost filosofa v životě polis.

??? (00:38:58):

Politická přítomnost filosofa?

Ladislav Hejdaček:

Ano. Jakým způsobem vypadá ta přítomnost filosofa v té politické aréně. A jako příklady chci uvést první filosofové, abychom viděli, jak to vlastně vzniklo.

??? (00:39:16):

Jéžíš, zase ty první? Poslední ty filosofové!

Ladislav Hejdaček:

Právě tam u těch prvních se to dá ukázat nádherně. A až se připravíme na těch jednoduchých, poněvadž kdyby hned tě někdo učil analytickou geometrii, tak pendrek budeš vědět. Nejdřív tě učí, co to je trojúhelník a malujete si to tam v geometrii. To je prostě... musí se postupně. Takže teď zahajujeme tedy to druhé téma. Jestli to vydržíte, tak ještě půl hodiny. Novodobá společnost, respektive společenská organizace, nebo bychom... se emancipovala postupně z církevní dominance. Novodobá, to se rozumí to, čemu říkáme nová doba, tak zhruba.

??? (00:40:15):

Z církevní?

Ladislav Hejdaček:

Z církevní dominance. Nejrůznějšími formami šlo na jedné straně o investituru, tam to začalo nejdřív, ti králové začali chtít si dělat, co chtějí, ale postupně to přešlo do všech možných oborů, filosofové začali říkat, že nechtějí vůbec nic mít společného s teologií, že nemají žádné teologické teze, že to je pouze filosoficky myšleno, fyzikové říkali, že neříkají, jak je to opravdu s tím vesmírem, nýbrž jenom, že tady předkládají možnost, jak to jednoduše vyložit matematicky a tak dále. To je ten způsob, jak docházelo k té emancipaci a vymanění, emancipaci, tedy vymanění jednotlivých oborů lidského života a lidského myšlení z té církevní dominance. Ta církevní dominance se nemůže chápat jenom negativně, i když se projevovala po mnohých stránkách negativně. Tam bylo zachováno cosi z toho vztahu k celku. To je důležitá věc. Moderní věda se vyznačuje právě ztrátou vztahu k celku. Že ten vztah k celku nebyl správný, že po mnoha stránkách může být kritizován, to je pravda v tom středověku, ale já bych na to použil slov Rádlových, který říká, že byl lepší blbý program než žádný program, tedy lepší blbý integrovaný vztah k celku než žádný vztah k celku. Blbý se dá opravovat, žádný, to je chaos. Ale to už jdeme dál. Tento vývoj může filosofie uvítat v jistém slova smyslu, ten vývoj k té emancipaci, už proto, že jí to dovolilo se také emancipovat z područí teologie. To je do jisté míry, jako kdyby filosofie se z toho mohla těšit. Ovšem zároveň zkušenost praví, že se sílící mocí státu se filosofie začala ihned dostávat do stále větší závislosti na politice a na státu, takže to bylo z deště

pod okap. Filosofie má celou řadu osobitých zkušeností s obcí, se státem, s občanstvem, se stranami, s církvemi a tak dále. Už na samém počátku řecké filosofie stojí myslitelé, kteří museli utíkat před politickými událostmi, například před Peršany. Filosofie začala tím, že v Milétě byl takový kroužek, něco jako náš, ale chytřejší, lidí, kteří diskutovali o filosofických záležitostech a zjišťovali, co bude, ve světě se děje a jak by se to dalo to a tak. A teď najednou – a Milét, jak víte, je v Malé Asii – jak Peršané začali tlačit na ty řecké kolonie maloasijské, tak nastalo velké nebezpečí a milétští filosofové se rozletěli po mimoasijských končinách velkého Řecka, do Itálie jižní nebo do samotného Řecka a tak dál. Tedy je zvláštní, že filosofie vznikala v řeckých koloniích, nikoliv v centrálním Řecku, kde později, zejména v Athénách, našla svou metropoli, své intelektuální centrum. I když už mezi takzvanými sedmi mudrci – mudrc, to byl sofos, to byli ještě sofoi, nikoliv filosofoi, to víte, že to už jsme tady opakovali mnohokrát, že údajně to vynalezl Pythagoras první, že odmítal pro sebe název mudrc a říkal si ten, kdo miluje moudrost, čili ne mudrc, kdo by měl moudrost, ale kdo miluje pravdu, miluje ji ten, kdo ji nemá, jak ještě Sókratés vykládal – takže i když mezi sedmi mudrci, sofoi, najdeme muže politicky angažované, uvádí se zejména Solón, ale byli i jiní, zákonodárci. Prvním skutečně politicky činným filosofem byl asi Pythagoras, pocházející ze Samu, přesídlivší do jižní Itálie a založivší v Krotonu zvláštní sektu orientovanou zároveň filosoficky, mysticky i politicky, politicky významnou. Prosazovala se způsobem, který vyvolal nelibost značnou, a špatně to s nimi dopadlo. Lze mít pochybnosti o tom, zda politika pythagorejců měla k jejich filosofii blíže než třeba matematika nebo hudba nebo různá tabu, se nesměl jít bob třeba a podobně. Tam to byl takový mišmaš všeho dohromady. Politický význam aristokratických pythagorejců byl likvidován roku 440, tedy už dost dlouho po smrti Pythagorově, v krvavé revoluci. Ti, kteří se zachránili, spasili se útekem do různých řeckých městských států.